

ANALÝZA JUSTIČNÍCH FONDŮ V ARCHIVU HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

MIROSLAV VESELKA

Úvodem

Ve svém příspěvku se pokusím přiblížit justiční fondy uložené v Archivu hlavního města Prahy (AMP) jako prvořadý pramen pro historické bádání a rovněž zásadní zdroj „úředních“ informací o právních poměrech v minulosti.

Inspirací k tomuto pokusu mi byla studie Heleny Pochobradské, uveřejněná v loňském monotematickém čísle tohoto sborníku, analyzující justiční fondy uložené ve Státním oblastním archivu v Zámrsku.¹ Na rozdíl od autorky studie, která svou analýzu provedla „při vědomí výrazné podobnosti situace i v dalších oblastních archívech“², nemohu analogicky konstatovat obdobnou podobnost se situací v dalších městských archívech (či, chcete-li, archívech územních samosprávných celků) České republiky. AMP totiž až do roku 2004 (přijetí nového zákona o archivnictví) plnil funkci státního oblastního archivu pro území hlavního města Prahy a zároveň státního okresního archivu pro území každého z deseti pražských obvodů (Praha 1–10), což byla situace zcela ojedinělá v měřítku celého českého archivnictví, která se projevila i ve struktuře a množství přebíraných písemností pražských justičních orgánů. Vždyť počínaje uplynutím skartačních lhůt u písemností vzniklých od roku 1960 (reorganizace soudů v souvislosti s novým územním členěním státu) prováděl AMP výběr archiválií ve skartačním řízení u Městského soudu v Praze (působícího na úrovni soudu krajského) a deseti pražských obvodních soudů (působících na úrovni okresních soudů), analogicky též u všech pražských prokuratur, kde byla dvojinstančnost zavedena již roku 1957.

Historicky byl AMP samozřejmě vždy v první řadě archívem městským. I v tomto ohledu byla jeho role ojedinělá, neboť byl nejstarším a řadu let i jediným městským archívem na našem území, hovoříme-li o archívu jako samostatné instituci v moderním smyslu tohoto slova. Jako archiv hlavního města byl přirozeně též jedním z nejvýznamnějších archívů v rámci českého státu. Jde ostatně o nejstarší český archiv existující kontinuálně pod stejným názvem – od svého založení roku 1851. Jeho významu odpovídalo i technické vybavení a personální obsazení. AMP byl schopen řádně pečovat o svěřené archiválie nejen městské, ale i de iure státní proveniencie – kupř. agendu starých pozemkových knih, předávaných mu počínaje rokem 1900 okresními soudy Karlín a Smíchov. V té době se také začala psát historie již více než stoletého „stýkání se a potýkání“ Archivu hl. m. Prahy, coby archívu městského, s pražskými (a s tehdy ještě předměstskými) státními soudy.³

¹ Pochobradská, Helena: Analýza justičních fondů uložených ve Státním oblastním archivu v Zámrsku a možnosti jejich využití. *Paginae historiae* 24/2 (Třídenní justice), 2016, s. 10–41.

² Tamtéž, s. 10.

³ K prolomení zásady, že „soudní archiválie“ nemají být mimoresortně vydávány jiným než státním archívům, došlo v Čechách již v letech 1898–1900 v rámci velké akce hromadného předávání starých pozemkových

Samotné přebírání vlastních písemností „pražských“ soudů, tj. soudů, jejichž působnost se vztahovala na území hl. města Prahy (a později připojených obcí), do AMP začalo až o půl století později – v polovině 20. století. Konkrétně počátkem roku 1951, kdy AMP převzal péči o spisovny pražských okresních soudů, kterou do té doby vykonával (Ústřední archiv ministerstva vnitra.⁴ Později se k nim logicky přidružila předarchivní a archivní péče o písemnosti dalších s justicí spjatých orgánů (s působností pro území hl. m. Prahy): prokuratur (státních zastupitelství), státní arbitráže, veřejných notářů a orgánů advokacie. Tato péče trvá dosud, v období po roce 2004 v podmínkách vyplývajících z ustanovení nového zákona o archivnictví, tj. při skartačním řízení v nezbytné součinnosti se Státním oblastním archivem v Praze (SOA Praha).

Justiční fondy v AMP

V AMP jsou uloženy písemnosti těch soudů a dalších justičních orgánů, jejichž působnost se vztahovala na území hl. města Prahy (a později připojených obcí) v období od vzniku novodobé justice v polovině 19. století. Těmto fondům jsou z praktických důvodů předřazeny (jako tzv. „nepravá priora předbřeznová“) i písemnosti „místních soudů“ (Ortsgerichte) z let 1784–1850, které od bývalých patrimoniálních soudů převzaly roku 1850 nově zřízené okresní soudy Karlín a Smíchov. Dále jsou jim předřazeny i tzv. „Domovní fassé“ – fond teprve roku 2014 přesunutý k justičním fondům z oddělení historických sbírek AMP. Tímto názvem byly v AMP označeny extrakty (výtahy, „Grundbuchauszüge“) ze starších knih pozemkových (městských, gruntovních) a na ně navazující zápisy pořizované v letech 1851–1883, zakládané v souvislosti s přechodem vedení pozemkových knih na řádné soudy roku 1850.

Horní hranice časového rozsahu v AMP uložených justičních fondů je dána uplynutím skartačních lhůt písemností vybíraných jako archiválie ve skartačním řízení (aktuálně cca 1974/84/94) a bude se posouvat až do konce roku 2004. (V případě písemností bývalých obvodních státních notářství pro Prahu 1–10 do konce roku 1992, v případě býv. Státní arbitráže pro hl. město Prahu do konce roku 1991, tedy do zániku těchto původců). Všechny novější písemnosti budou – v souladu se zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, se smlouvou o výpůjčce archiválií uzavřenou na základě § 79, odst. 2), písm. d) zákona mezi Státním oblastním archivem v Praze a Archivem hlavního města Prahy a dle zásad na smlouvu navazujícího Protokolu o rozdělení předarchivní a archivní péče mezi Státním oblastním archivem v Praze a Archivem hlavního města Prahy ze dne 23. 8. 2013 – ukládány do Státního oblastního archivu v Praze. Za předpokladu, že během následujících cca osmi až deseti let, kdy by se vzhledem k uplynutí skartačních lhůt u části agend stalo rozsáhlejší pravidelné přebírání dokumentů pražských soudů a státních zastupitelství do SOA Praha reálným, nedojde k normativní úpravě, která by AMP umožnila pokračovat v tradiční péči o pražské justiční fondy.

(gruntovních i městských) knih, vesměs ještě z doby před r. 1784, a to z podnětu fidejlitství Archivu země České, který tehdy od soudů sám převzal na 10 000 svazků těchto knih. Byl to archiv původně stavovský, později archiv zemské samosprávy, tedy striktně vzato nikoliv „státní“. Na rozdíl od příslušného státního archivu, jímž byl Místodržitelství archiv (pozdější Archiv ministerstva vnitra). Srov. Šolle, Václav: Vývoj soudních skartací a vytváření soudních archivních fondů. Sborník archivních prací (dále SAP) 7/1, 1957, s. 213–239, zde zejm. s. 221, 228–229. AMP pak v pozdějších letech, zejména po vzniku Velké Prahy, získal část starých pražských pozemkových knih právě delimitací z českého zemského archivu. Spolu s přejímkami městských knih od zemského soudu a pozemkových knih z území připojených obcí od okresních soudů tak postupně soustředil staré pozemkové knihy z územního obvodu hlavního města. Srov. Čarek, Jiří a kol.: Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy. Praha 1956, s. 167.

⁴ Hlavsa, Václav a kol.: Archiv hlavního města Prahy. Průvodce po fondech a sbírkách. Praha 1955, s. 9.

Justiční fondy jsou v AMP spravovány oddělením fondů státních orgánů, které ke dni 31. 12. 2016 pečovalo o celkem 61 archivních souborů o celkovém rozsahu cca 4 785 běžných metrů (dále jen bm). Archivně zpracována je přibližně polovina tohoto rozsahu.

Do péče uvedeného oddělení spadají zejména „vlastní“ justiční fondy – tedy fondy soudů a fondy ostatních, s justicí více či méně spjatých původců, jimiž jsou: prokuratury (státní zastupitelství), státní arbitráž, veřejní notáři a orgány advokacie (nikoli však klientské spisy jednotlivých advokátů, neboť ty netvoří součást Národního archivního dědictví). K nim jsou z důvodu obsahové i procesní souvislosti s fondy soudů přidruženy i fond zcela specifické Komise č. 1 pro zařazování do TNP se sídlem v Praze a fond tzv. „malého [retribučního] dekretu“. Těmto volněji „přidruženým“ fondům bude pro úplnost v přiměřené míře věnována pozornost na závěr následujícího přehledu archivních souborů. Samotný přehled je členěn do dvou hlavních částí – A) Soudy, B) Ostatní justiční fondy. Osahuje základní údaje o fondech, jejich původcích, obsahu a zpracovanosti.

Po vlastním přehledu, resp. rozboru archivních souborů, bude uveden přehled vyhotovených archivních pomůcek, souhrnně přiblíženy možnosti využití těchto fondů a podán přehled publikovaných textů vztahujících se k justičním fondům v AMP, resp. na těchto fondech výhradně založených, následovaný závěrečným zamyšlením.

Přehled archivních souborů

A. SOUDY

Přehled archivních souborů soudů (= 42 fondů) uložených v Archivu hl. m. Prahy uvazuje souhrnná tabulka obsahující název a časový rozsah každého soudního fondu, číslo evidenčního listu Národního archivního dědictví (NAD) a také číslo kmenového spisu, pod nímž je fond veden ve vnitřní evidenci oddělení fondů státních orgánů AMP. Dle těchto čísel kmenových spisů je také tabulka řazena – s výjimkou dvou „přetřázených“ fondů a dodatečně zařazeného specifického fondu Soudu pro zkoušení cen obuvi Praha, 1917–1919.

Název a časový rozsah archivního souboru	Číslo km. spisu	Číslo listu NAD
Ortsgerichte, 1784–1850	40	114
„Domovní fassé“ (extrakty z pozemkových knih), 1851–1883	61	1483
Okresní soud pro Staré Město a Josefov, 1850–1855	1	79
Okresní soud pro Nové Město a Vyšehrad, 1850–1855	2	82
Okresní soud pro Malou Stranu a Hradčany, 1850–1855	3	86
Okresní městský delegovaný soud civilní pro Staré Město, Josefov, Nové Město a Vyšehrad, 1855–1883	4	80
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, 1855–1926	5	83
Okresní soud trestní (pro přestupky) Praha, 1855–1949	6	101
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Staré Město a Josefov, 1884–1926	7	81
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Horní Nové Město, 1884–1926	8	85

Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Dolní Nové Město, 1896–1926	9	84
Okresní soud civilní pro Holešovice-Bubny, 1905–1928	10	88
Okresní soud Smíchov, 1850–1926	11	91
Okresní soud Karlín, 1850–1928	12	89
Okresní soud Královské Vinohrady, 1878–1928	13	92
Okresní soud Žižkov, 1890–1928	14	95
Okresní soud Nusle, 1904–1928	15	90
Okresní soud Vršovice, 1904–1928	16	93
Okresní soud civilní pro vnitřní Prahu, 1926–1949	17	87
Okresní soud civilní pro Prahu-západ, 1926–1949	18	97
Okresní soud civilní pro Prahu-sever, 1929–1949	19	96
Okresní soud civilní pro Prahu-východ, 1929–1949	20	1352
Okresní soud civilní pro Prahu-jih, 1929–1949	21	1353
Okresní soud exekuční Praha, 1926–1949	22	98
Okresní soud obchodní (bagatelní) Praha, 1873–1949	23	99
Živnostenský soud Praha, 1900–1931	24	102
Pracovní soud Praha, 1932–1949	25	1351
Soud pro zkoušení cen obuvi Praha, 1917–1919	60	2730
Okresní (Lidový) soud civilní Praha, 1949–1960	26	1354
Okresní (Lidový) soud trestní Praha, 1949–1960	27	94
Městský soud Praha, 1960–(2004)	28	1419
Obvodní soud pro Prahu 1, 1960–(2004)	29	106
Obvodní soud pro Prahu 2, 1960–(2004)	30	2293
Obvodní soud pro Prahu 3, 1960–(2004)	31	107
Obvodní soud pro Prahu 4, 1960–(2004)	32	108
Obvodní soud pro Prahu 5, 1960–(2004)	33	2294
Obvodní soud pro Prahu 6, 1960–(2004)	34	109
Obvodní soud pro Prahu 7, 1960–(2004)	35	110
Obvodní soud pro Prahu 8, 1960–(2004)	36	111
Obvodní soud pro Prahu 9, 1960–(2004)	37	1331
Obvodní soud pro Prahu 10, 1960–(2004)	38	112
Místní lidové soudy v Praze, 1961–1969	39	113

Ortsgerichte, 1784–1850 (č. km. spisu 40)

Fond o rozsahu 35 bm v 15 kartonech a 135 balících. Původci fondu jsou „místní soudy“, které v rámci patrimoniální správy vykonávaly (z titulu zeměpanské delegace) všeobecnou civilní pravomoc v první instanci.⁵ V AMP jsou (jako tzv. „nepravá priora předbřeznová“) v rámci soudních fondů uloženy spisy, které od bývalých patrimoniálních soudů – jako svých předchůdců – převzaly roku 1850 nově zřízené okresní soudy Karlín a Smíchov ke své úřední potřebě. Jedná se zejména o pozůstalosti (poručenstva) a spory. Fond dosud není archivně zpracován, a je tudíž – vzhledem k absenci původních evidenčních pomůcek – zatím zcela nepřístupný.⁶

„Domovní fassé“ (extrakty z pozemkových knih), 1851–1883 (č. km. spisu 61)

Fond o rozsahu 52,00 bm tvoří 275 „kartonů“ (ve skutečnosti dřevěných krabic) a 172 balíků.

V krabicích, tvořících jádro fondu, jsou uloženy extrakty (výpisy), které byly zakládány (podle císař. nař. č. 67/1851) v souvislosti s tím, že vedení veřejných knih pozemkových (městských, gruntovních) přešlo roku 1850 v Rakousku na řádné okresní soudy. V Praze ke „spojenému úřadu desk zemských a knih pozemkových“ při II. sekci Okresního soudu na Malé Straně (viz dále). Do extraktů (též „Grundbuchauszug“) se zapisoval aktuální stav vlastnických i závazkových práv k nemovitostem – na základě starších knih, za tím účelem tehdy soudem u příslušných úřadů vyžádaných. Šlo vlastně o předchůdce pozdějších nových (z hlediska současného Katastrálního úřadu „starých“) pozemkových knih, zavázaných na základě říš. knihovního zákona z 25. 7. 1871 (ř. z. č. 95/71), prováděcího nařízení z 20. 1. 1872 (ř. z. č. 5/72) a zemského zákona z 15. 12. 1874 (č. 92). Vzhledem k určité prodlevě s reálným zavedením nových pozemkových knih se do extraktů zapisovalo vesměs až do roku 1883. Se založením příslušné složky nových pozemkových knih byl pak vždy uzavřen daný extrakt („Grundbuchauszug“).

Zmíněné krabice jsou seřazeny dle historických pražských měst, v jejich rámci pak podle čísel popisných všech pražských domů. Jsou vzorně popsány, přičemž nemovitosti zapsané v deskách zemských jsou vyznačeny červenou barvou. Uvnitř jsou samotné extrakty – složky se zápisy ke všem domům, ovšem s výjimkou právě těch zemskodeskových! Vzhledem k tomu, že fond byl do péče oddělení fondů státních orgánů převeden teprve po dokončení Generální inventury archivních souborů v roce 2014, se dosud nepodařilo tuto skutečnost blíže objasnit ani určit 172 balíků nezpracovaného materiálu.

Pražské okresní soudy, 1850–1855 (č. km. spisu 1–3)

Fondy okresních soudů pro **Staré Město a Josefov** (6,70 bm = 10 knih a 38 kartonů), **Nové Město a Vyšehrad** (13,20 bm = 12 knih a 108 kartonů) a **Malou Stranu a Hradčany** (5,00 bm = 27 knih a 25 kartonů).

Tyto soudy vznikly v rámci nové, od politické správy již plně odlučené organizace státního soudnictví k 1. 7. 1850. Okresní soudy, působící jako samosoudy, se staly základními jednotkami nové soudní organizace. Do jejich pravomoci patřil výkon prvoinstanční pra-

⁵ K příslušnosti a agendě místních soudů (Ortsgerichte) srov. Šolle, Václav: Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích, SAP 10/1, 1960, s. 111–145, zde zejm. s. 119n.

⁶ S agendou místních soudů (Ortsgerichte) související patrimoniální knihy pro území připojené k Praze zákonem z roku 1920 se nacházejí ve Sbírce rukopisů Archivu hl. města Prahy. Další materiály vztahující se k místním soudům jsou uloženy ve Státním oblastním archivu Praha (archivy jednotlivých velkostatků, např. Klecany, Roztoky, Statenice ad., a fond Administrace nadačních statků Tuchoměřice).

vomoci v občanskoprávních (civilních) i v trestních věcech podle platných kompetenčních předpisů. Ve sporných věcech byla jejich předmětná příslušnost určována jednak hodnotou sporu (do 500 zl. k. m.), jednak povahou věci, kde jim příslušely zejména spory o nájem a pacht, o rušení držby věci movitých i nemovitých, ze smluv služebních a námezdních, o náhradu škod na pozemcích, o zrušení manželského společenství, jakož i o úpravu dalších rodinných poměrů, a také žádosti za prozatímní opatření. Ve věcech nesporných náleželo do jejich agendy zvláště projednávání pozůstalostí, poručenství a opatrovnictví, dobrovolné rozvody a prohlášení za mrtva.⁷

Vedení pozemkových knih (městských knih, gruntovních knih, desek zemských a lenních) z okruhu všech dřívějších, aktivací nových soudů zrušených, pražských „reálných jurisdikcí“ bylo přikázáno „spojenému úřadu desk zemských a knih pozemkových“ při II. sekci okresního soudu na Malé Straně.⁸ S reorganizací platnou od 26. 5. 1855 pak tento úřad přešel k Zemskému soudu v Praze, který nadále vedl pražské pozemkové knihy „v užším oboru své působnosti“.

V oboru trestní pravomoci okresní soudy jakožto samosoudy úplně projednávaly (vyšetřovaly i rozhodovaly) věci přestupkové, pokud nebyly přikázány obecní policii. Dále spolupracovaly s okresními soudy sborovými při vyšetřování zločinů a přečinů podle ustanovení trestního řádu.⁹

Písemnosti vzešlé z činnosti pražských okresních soudů období let 1850–1855 se dochovaly dosti mezerovitě. Spisy (a menší část knih) byly původně převzaty již v meziválečném období, resp. v rámci hromadného přejímání soudních spisů v letech 1937–1945 do Archivu ministerstva vnitra,¹⁰ odkud je tento archiv (roku 1950 přejmenovaný na Ústřední archiv ministerstva vnitra) v roce 1952 postoupil neuspořádané do AMP. V šedesátých letech 20. století byly spisy uvedených původců vytríděny, proskartovány a dílem uspořádány, část fondu Okresního soudu pro Staré Město a Josefov byla opatřena rukopisným inventárním soupisem. Knihy pak byly ve své většině převzaty ze spisovny Městského soudu v Praze (viz níže) v roce 1979, kdy byl též zhotoven jejich inventární soupis. V následujících letech byly spisové řady příležitostně doplňovány, zvláště materiálem nalezeným při zpracovávání soudních fondů následného období, naposledy pak v souvislosti se stěhováním justičních fondů z Trautmannsdorfského paláce do novostavby AMP na Chodovci v roce 1997. V témže roce bylo také přistoupeno k soustavnému (do)uspořádání fondů pražských okresních soudů z období let 1850–1855, završenému v roce následujícím, v jehož rámci byla provedena i katalogizace pozůstalostních spisů.

Fondy obsahují dochované evidenční pomůcky, zejména Indexy k podacímu protokolu a zároveň registraturní rejstříky a Knihy soudních deposit; u malostranského soudu se dochovala i ucelená řada podacích protokolů. Dále vybrané spisy civilních agend – zejména zn. C (věci sporné, v rámci výše uvedeně věcné příslušnosti okresních soudů), D (věci týkající se pozůstalostí), E (poručenství a opatrovnictví) – i agendy trestní (přestupkové) zn. G. Ve fondech OS pro Staré Město a Josefov a OS pro Nové Město a Vyšehrad se dochovaly též testamenty. Ve fondu malostranského soudu pak částečně i spisy zn. A (zákonné věci a normálie) a aktový materiál zn. F (věci pozemkových knih) a zn. H (věci smíšené) II. sekce OS pro Malou Stranu a Hradčany, při níž v letech 1850–1855 působil spojený úřad desek

⁷ Šolle, Václav, Počátky buržoazního soudnictví v českých zemích. Část prvá. SAP 18/1, 1968, s. 86–140, zde s. 114–115.

⁸ Tamtéž, s. 116.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ K velké akci soustřeďování soudních spisů do r. 1870, resp. 1897 ze spisoven okresních soudů v Čechách do Archivu ministerstva vnitra srov. Pešák, Václav: Archiválie patrimoniálních a okresních soudů v Čechách (= Inventáře Archivu ministerstva vnitra, č. 1 / Justiční archiválie, sv. 1). Praha 1947, s. 51n. K pražským okresním soudům viz údaje tamtéž, s. 67–68 a 114–115.

zemských a knih pozemkových. Fondy jsou uspořádány a zpřístupněny formou inventářů. Všechny pozůstalostní spisy v těchto fondech obsažené jsou navíc zkatologizovány, a to i formou počítačové databáze (cca 4500 záznamů).

Pražské okresní (městské delegované) soudy civilní, 1855–1926 (1928) (č. km. spisu 4, 5, 7–10)

Fondy okresních soudů (s výlučnou pravomocí civilní) pro **Staré Město, Josefov, Nové Město a Vyšehrad, 1855–1883** (97,80 bm = 341 knih a 651 kartonů), **Malou Stranu a Hradčany, 1855–1926** (61,10 bm = 319 knih a 415 kartonů), **Staré Město a Josefov, 1884–1926** (75,40 bm = 532 knih a 447 kartonů), **Horní Nové Město, 1884–1926** (79,50 bm = 566 knih a 463 kartonů), **Dolní Nové Město, 1896–1926** (17 bm = 120 knih a 104 kartonů) a **Holešovice-Bubny, 1905–1928** (14,5 bm = 247 knih a 91 kartonů).

V roce 1855 došlo – v návaznosti na reorganizaci politické správy – též k reformě soudnictví, v jejímž důsledku bylo mj. provedeno oddělení civilní a trestní pravomoci na nejnižším stupni soudní organizace v Praze. Namísto původních tří pražských okresních soudů vznikly s působností od 26. 5. 1855 dva nové okresní městské delegované soudy civilní (pro Staré Město, Josefov, Nové Město a Vyšehrad a pro Malou Stranu a Hradčany) a vedle nich celopražský Okresní soud trestní (pro přestupky) v Praze. Zvláštní označení civilních okresních soudů jakožto „městských delegovaných“ pak zaniklo dnem 1. 1. 1898 v souvislosti s dalšími soudními reformami.¹¹

Okresní městský delegovaný soud civilní pro Staré Město, Josefov, Nové Město a Vyšehrad působil od 26. 5. 1855 do 31. 12. 1883. Dnem 1. 1. 1884 se tento soud rozdělil na Okresní městský delegovaný civilní soud pro Staré Město a Josefov a Okresní městský delegovaný soud civilní pro Nové Město a Vyšehrad. Z posledně jmenovaného byl v roce 1895 vyčleněn Okresní městský delegovaný soud civilní pro Dolní Nové Město a „zbytkový“ soud pak působil pod názvem Okresní městský delegovaný soud civilní pro Horní Nové Město. Uvedené soudy ukončily svou činnost roku 1926, v důsledku zásadní reorganizace soudnictví na území hl. m. Prahy, která se zpožděním několika let reagovala na vznik Velké Prahy. Téhož roku ukončil svou činnost též Okresní městský delegovaný okresní soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, kontinuálně působící od 26. 5. 1855, od roku 1898 pak se změněným názvem Okresní soud pro Malou Stranu. Po připojení Holešovic-Bubny k Praze byla jeho působnost dnem 10. 1. 1885 rozšířena i na tuto čtvrt, vyňatou z obvodu okresního soudu na Smíchově. Tento stav trval pouhých deset let, neboť v roce 1895 byl tento městský obvod přičleněn k nově vzniklému Okresnímu městskému delegovanému soudu civilnímu pro Dolní Nové Město. V roce 1905 byl pak vytvořen pro Holešovice-Bubny samostatný okresní soud, který působil až do 31. prosince 1928.¹²

Městské delegované okresní soudy vznikly v sídlech sborových soudů první stolice a vykonávaly pouze výslovně přikázanou část jejich všeobecné okresní pravomoci. Jejich civilní působnost byla v celku obdobná jako v předcházejícím období, jen spory manželské přešly do kompetence soudů sborových.¹³ Ve sporných věcech civilních jim náležely zejména spory, které podle ceny předmětu (*ratione valoris*) nepřesáhly určitou peněžitou hodnotu (500 zl., později 1000 K rak., resp. od 1. 5. 1921 5000 Kč); povahou věci (*ratione causae*) sem patřily zvláště rozepré o otcovství k nemanželskému dítěti, o určení či opravu hranic nemovitostí,

¹¹ Šolle, Václav: Justiční správa, in: Státní archiv v Praze. Průvodce po archivních fondech. Praha 1958, s. 76–134, zde s. 88.

¹² Blíže viz úvodý k inventářům těchto fondů a Jelínek, Tomáš: Organizace pražského soudnictví v druhé polovině 19. století na úrovni okresních soudů, seminární práce na Katedře PVH FF UK. Praha 1983, rkp. (Knihovna AMP, sign. 1 C 1243 427/2017), s. 3.

¹³ Šolle, Václav: Justiční správa, s. 86.

z rušené držby, rozepře z nájmu a pachtu věcí movitých nebo bytů, o výpověď, o odevzdání věcí, rozepře ze smluv služebních a námezdních mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, spory z pozůstalostí aj. Vedle těchto vlastních rozepří pak v rámci jejich sporné pravomoci též jednotlivé procesní úkony jako vydávání rozkazů v řízení upomínacím, provádění exekucí či povolání prozatímních opatření. V řízení nesporném byla nejdůležitější agenda pozůstalosti a poručenská (a opatrovnická), dále řízení o zbavení svéprávnosti, agenda adopční a legiti- mační, ověřování a vidimování opisů a sepisování posledních pořízení.

Písemnosti vzešlé z činnosti pražských okresních (městských delegovaných) soudů ci- vilních z let 1855–1926 (1928) se dochovaly mezerovitě. Spisy (a menší část knih) staršího období (1855–1870, resp. 1897), které byly již před rokem 1945 převzaty do Archivu mini- sterstva vnitra, byly tímto archivem (roku 1950 přejmenovaným na Ústřední archiv mini- sterstva vnitra) v roce 1952 postoupeny neuspořádané do AMP. V šedesátých letech 20. stol. probíhalo jejich třídění, vnitřní skartace a mechanické kartonování bez inventurních sou- spisů. Mladší spisy byly posuzovány pracovníky AMP přímo na soudních spisovnách. Nej- prve v padesátých letech 20. stol. ve spisovně tehdejšího Lidového soudu civilního v Pra- ze na Karlově náměstí,¹⁴ později ve spisovně Městského soudu v Praze na Malostranském náměstí, kam byly po roce 1960 (soudní reorganizace) postupně soustředěny všechny spi- sy starších pražských soudů. Posuzování (výběr archiválií ve skartačním řízení) a následně přebírání spisů z této spisovny probíhalo v sedmdesátých letech a v první polovině osmdě- sátých let 20. stol. Knihy byly ve své většině hromadně převzaty ve dvou fázích: k roku 1979 a 1987, přičemž pro ně byly zhotoveny inventurní soupisy. K soustavnému uspořádání fon- dů uvedených původců došlo v průběhu let 1992–2005, kdy bylo také provedeno dodatečné posouzení a převzetí dříve neprevzatého materiálu.

Fondy těchto soudů jsou členěny do dvou, resp. tří manipulačních období. První z nich, období 1855–1897, je charakterizováno užíváním římských číslic pro označení jednotlivých civilních agend, druhé z nich, období 1898–1923, pak užíváním písmen – v podobě, která se po úpravě spočívající zejména v počestění znaků jednotlivých agend a platné od roku 1924 udržela až do roku 1949.¹⁵ V AMP není při inventarizaci fondů spisové období od roku 1924 pojímáno jako samostatné, nýbrž je v praxi slučováno s obdobím předcházejícím.

Fondy obsahují dochované registraturní pomůcky ke všem civilním agendám. Základní pomůckou do roku 1897 (tj. do konce manipulačního období let 1855–1897) představoval Index k podacím protokolů a zároveň registraturní rejstřík, který se dochoval v relativně souvislých řadách – spolu s vlastními podacími protokoly. Od roku 1898 začaly být vedeny rejstříky jednotlivých agend a k nim příslušné seznamy jmen. Tedy způsob, který se v pod- statě udržel i ve století následujícím. Od té doby je také poněkud zavádějící starší dělení soudních knih na „úřední“ (= zejména knihy normálií vedené u krajských soudů), ve fon-

¹⁴ Toto posuzování probíhalo v podmínkách pro archiváře krajně svízelných. Na předávacím protokolu vybra- ných spisů býv. Okresního soudu pro Horní Nové Město se dochoval přípis tehdejšího ředitele AMP Jiřího Čarka, který vypovídá velice názorně o tehdejších poměrech a postavení AMP: „*Spisovna na Karlově náměstí byla ve velmi špatném stavu, spisy uloženy ve špině a pokryty silnou vrstvou prachu. I myši byly tam zjištěny. Archi-ovní kolektiv byl soudružkou vedoucí spisovny přijat s otevřenou nelibostí, také ani ona ani nikdo z LSC archi- vářům nepomáhal, ani se skartace neúčastnil. Archiovní kolektiv si proto musil sám zamést papíry, sklo a jiné smet- tí, aby si mohl vůbec postavit stůl k práci. Přitom si ovšem musili archiváři nosit spisy z vysokých regálů pomocí špatných žebříků, takže došlo i k nebezpečným pádům. Pracovalo se za naprosto nedostatečného světla, v zimě v netopeném skladišti. Mýt ruce po práci jsme musili chodit k pumpě na ulici. Přesto archiovní kolektiv neustoupil před těmito překážkami a svůj úkol splnil, třebaže ohrožoval svoje zdraví a ničil svůj oděv. Pokládá však za svoji povinnost alespoň dodatečně na špatný stav upozornit.*“ (Cit. podle Ryba, Jan: Okresní městský delegovaný soud civilní pro Horní Nové Město, 1884–1926, Inventář, AMP 2005, s. 3.)

¹⁵ Přehled spisových značek okresních soudů v civilních věcech od roku 1850 podává Pešák, Václav: Archi- válie patrimoniálních a okresních soudů v Čechách, s. 33, a až k roku 1949 jej dovádí Šolle, Václav: Justiční správa, s. 107. Týž autor jej dále rozvádí spolu s doporučením způsobu jejich posuzování při skartaci v práci Šolle, Václav: Návod pro zpracování fondů okresních soudů, SAP 10/2, 1960, s. 246–260.

dech pražských okresních soudů vůbec nedochované, a na knihy pomocné evidence, mezi něž by měly spadat i rejstříky. Zápisy v rejstřících totiž, jak ukázala praxe, mnohdy soudům nahrazují nedochovaný spis a slouží jako zdroj pro jejich rozhodování. Jejich reálný význam tedy úlohu pouhé evidenční pomůcky výrazně přesahuje.

Ze spisů jsou ve fondech obsaženy v první řadě spisy pozůstalostní a poručenské (a opatrovnícké). Ty byly do roku 1897 vedeny ve společné agendě – zn. IV. Od roku 1898 pak byly rozděleny na agendu zn. A (od r. 1924 zn. D) pro věci pozůstalostní a agendu zn. P pro věci poručenské a opatrovnícké. Pozůstalostní spisy tvoří významný celek zachycující zemřelé všech sociálních vrstev, stavů a povolání. V menší míře pak jsou ve fondech obsaženy vybrané spisy výše uvedených agend ve věcech sporných – zn. III, resp. C (zde zejména spory o uznání otcovství a placení alimentů a spory majetkové, zvláště vymáhání dluhů a pohledávek), dále věci exekuční – zn. III, resp. E, a z věcí nesporných pak též řízení o zbavení svéprávnosti – zn. L (od r. 1898, předtím v rámci agendy opatrovnícké). Dále pak dochované spisy presidiální a testamenty. Fondy jsou uspořádány a zpřístupněny formou inventářů. Všechny pozůstalostní spisy (do roku 1897 včetně spisů poručenských a opatrovníckých) v těchto fondech obsažené, které tvoří přibližně 4/5 všech archivovaných spisů a jejichž zpřístupnění byla věnována speciální pozornost, jsou navíc zkatologizovány, a to i formou počítačové databáze (celkem přes 88 000 záznamů).

Ukázka standardního katalogového záznamu pozůstalostního spisu:

Fond: OS pro Malou Stranu a Hradčany (1855-1926) - pozůstalostní spisy		
Rok: 1855		Kmenový spis: 5
Signatura: IV 35 / 1855		Karton číslo: 1
Jméno: Peukert Franz		
Pohlaví: muž	Stav: ženatý	Vyznání: katolické
Povolání: býv. hospodářský správce v Bohnicích, okr. Karlín		
Bydliště: 163/III.		
Zemřel: 25.8.1853		Ve věku: 51
Úmrtí list: ano	Inventář: ano	Soupis majetku: ne
Poručenství:		
Karoline (10), Josef (9), Maria (6)		
Poznámka:		

Okresní soud trestní (pro přestupky) Praha, 1855–1949 (č. km. spisu 6)

Fond o rozsahu 140,50 bm tvoří 1010 knih a 822 kartonů.

Jeho původcem je jednotný celopražský okresní soud s výlučnou trestní pravomocí, který vznikl v rámci reformy pražského soudnictví (viz výše) dnem 26. 5. 1855 pod názvem Okresní městský delegovaný soud pro přestupky, a to vyčleněním a soustředěním trestní agendy všech tří dosavadních pražských okresních soudů. Od 1. 1. 1898 působil pod názvem Okresní soud pro přestupky. V letech 1926–1928 došlo ke značnému rozšíření územního obvodu soudu v souvislosti s celkovou reorganizací pražského soudnictví, která reagovala na sjednocení býv. předměstských obcí s Prahou, tedy na vznik Velké Prahy k 1. 1. 1922. Na celopražský soud tak byla dnem 4. 11. 1926 přenesena trestní agenda býv. Okresního soudu Smíchov a dnem 29. 11. 1928 trestní agenda býv. Okresních soudů Karlín, Žižkov,

Vinohrady a Vršovice. K témuž datu pak byl změněn název soudu na Okresní soud trestní v Praze. Územní obvody bývalých předměstských soudů nebyly do organismu Velké Prahy začleněny úplně, takže i obvod Okresního soudu trestního v Praze na některých místech přesahoval správní hranice hl. města Prahy.

Trestní (přestupková) agenda nového soudu byla oproti předchozímu stavu ochuzena o tzv. „policejní přestupky“. Od 1. 1. 1874 spočívala trestní pravomoc soudu jednak v provádění celého přestupkového řízení v první stolici (vyšetřování i rozhodování), jednak v součinnosti se sborovými soudy první stolice při přípravném vyhledávání a vyšetřování zločinů a přečinů podle trestního řádu.¹⁶

Písemnosti fondu jsou v AMP členěny do dvou velkých manipulačních období: 1855–1897 a 1898–1949. Vnitřně byla agenda od počátku činnosti soudu rozdělena do pěti skupin: A–E. Agenda A – udání o zločinech a přečinech (postoupená nebo zastavená bez vyšetřování skutkové podstaty trestného činu), B – případy, kde byl zjištěn skutkový podklad, avšak nebylo zavedeno zvláštní vyšetřování (přestupky ukončené bez hlavního líčení), C – po zavedení zvláštního vyšetřování proti určité osobě (přestupky ukončené po hlavním líčení), D – právní pomoc v trestních věcech a věci jinam neodkázané, E – spisy vězeňské. V roce 1898 došlo ke změně, kdy byla dominující agenda C sloučena s agendou B a dostala novou značku U (od roku 1924 T) a byla vnitřně rozdělena do oddělení. Agenda A dostala novou značku Z (od roku 1924 Tv). Agenda D byla rozdělena na právní pomoc – značka Hs (od r. 1924 Td) a věci jinam neodkázané – zn. Ns (od r. 1924 Nt), mezi nimiž byly projednávány i věci tiskové.

Písemnosti vzešlé z činnosti původce fondu se dochovaly mezerovitě a jejich osudy jsou nejasné. Původně byly uchovávány v budově soudu ve Spálené ulici. Pravděpodobně zde skončila v neznámé době fyzická existence téměř všech spisů a evidenčních pomůcek z období před rokem 1870. V roce 1961 byly nalezeny ve sklepeních této budovy tři místnosti se spisy z let 1871–1928, které byly následně narychlo nakartonovány (do r. 1913), resp. též proskartovány (1914–1928). Spisy z let 1929–1949 byly postupně skartovány a přebírány během padesátých let 20. stol. V souvislosti s tím byly vytvořeny dvě kartotéky k převzatým spisům – první tvoří dílčí abecední rejstřík k převzatým spisům agendy T z let 1929–1942, druhá pak výběrový abecední rejstřík ke spisům agendy Nt – věci tiskové pro léta 1924–1949. Knihy před rokem 1870 jsou bohužel nezvěstné, knihy mladší pak byly převzaty do AMP v blíže neurčeném období. Knihy z let 1906–1949 byly převzaty z Centrální spisovny Městského soudu v Praze roku 1987, knihy věznice Okresního soudu trestního z let 1927–1949 (s drobnými přesahy) převzal AMP od Útvaru sboru nápravné výchovy ČSR č. 2 v roce 1981.

Roku 1992 byl pořízen Inventární seznam 891 knih manipulačního období 1898–1949. V roce 2002 bylo započato se systematickým zpracováváním fondu, roku 2005 byl definitivně uspořádán.

Fond obsahuje knihy pomocné evidence (od roku 1871), vybrané spisy prezidiální (od počátku činnosti soudu), vybrané spisy trestní z celého období činnosti soudu, přičemž ročníky 1875, 1885, 1894, 1903 a 1913 byly ponechány jako intaktní „ročníky-vzorčky“, a rovněž knihy věznice OST z let 1925–1949. Trestní spisy dokumentují celou škálu soudních přestupků – drobnými krádežemi, potulkou a prostitucí, resp. kuplířstvím počínaje a stíháním přestupků proti zákonům tiskovému, shromažďovacím a koaličnímu konče. Odrážejí problematiku sociální a politickou, v prvé řadě růst dělnického hnutí, reflektují eskalaci konfliktů nacionálních, projevy antisemitismu i narůstající polarizaci české společnosti v otázce náboženské. Pro období první světové války a krátce po ní je ve spisech mj. zdokumentováno stíhání lichvy, pro období po druhé světové válce spory na ochranu cti (podle zákona č. 108/1933 Sb.) mezi oběťmi poválečné „očisty“ a jejich udavači či politic-

¹⁶ Šolle, Václav: Justiční správa, s. 90.

ký boj mezi KSČ a demokratickými stranami (zejména v agendě přestupků tiskových). Pro období 1913–1949 je dochována též agenda vyšetřování dopravních nehod. Výběrově za celé období činnosti soudu pak spisy týkající se významných osobností, spolků a institucí; v omezené míře též různé kuriozity.

Fond je uspořádán a zpřístupněn formou inventáře, který byl – vzhledem k dodatečnému přebírání jednotlivin ze SOA Praha – definitivně dokončen v r. 2010.

Předměstské okresní soudy, 1850–1926 (1928) (č. km. spisu 11–16)

Fondy okresních soudů: **Smíchov, 1850–1926** (145,00 bm = 750 knih a 957 kartonů), **Karlín, 1850–1928** (166,00 bm = 745 knih a 1018 kartonů), **Královské Vinohrady, 1878–1928** (65,00 bm = 727 knih, 1 kartotéka a 354 kartonů), **Žižkov, 1890–1928** (41,70 bm = 638 knih a 195 kartonů), **Nusle, 1904–1928** (31,10 bm = 203 knih, 97 kartonů a 128 balíků), **Vršovice, 1904–1928** (13,80 bm = 167 knih a 74 kartonů).

Okresní soudy Smíchov a Karlín vznikly – stejně jako tři výše uvedené pražské okresní soudy – v rámci nové, od politické správy již plně odloučené organizace státního soudnictví k 1. 7. 1850.¹⁷

Do rozsáhlého obvodu Okresního soudu v Karlíně náležely v roce 1850 následující obce (na tomto místě uvedené bez osad a zaniklých míst): Bašt, Bohnice, Bořanovice, Braník, Březiněves, Brnky, Čakovice, Čimice, Ďáblice, Dolínek, Dolní Chabry, Dolní Počernice, Drasty, Hloubětín, Hodkovičky, Holešovice, Horní Počernice, Hostavice, Hostivař, Hoštice, Hrdlořezy, Husinec, Chodov, Chvaly, Karlín, Kbely, Klecany, Klíčany, Kobylisy, Kojetice, Krč, Kunratice, Kyje, Letňany, Lhotka, Libeň, Líbeznice, Malešice, Mázlovice, Michle, Miškovice, Nusle, Odolena Voda, Panenské Břežany, Podolí, Prosek, Předboj, Přemyslení, Radonice, Satalice, Sedlec, Strašnice, Strážkov, Šeberov, Štěrboholy, Troja, Třeboradice, Veliká Ves, Větrušice, Vinohrady, Vinoř, Vodochody, Vršovice, Vysočany, Záběhlice a Zdiaby.¹⁸

V souvislosti s dynamickým růstem počtu obyvatel v obvodu působnosti Okresního soudu Karlín došlo ke zmenšení územního rozsahu tohoto soudu vyčleněním samostatného Okresního soudu Královské Vinohrady, který zahájil svou činnost po dvouletých přípravách 1. 8. 1878. K tomuto soudu byly z karlínského soudu vyčleněny obce (bez osad a zaniklých míst): Braník, Chodov, Hodkovičky, Hostivař, Hrdlořezy, Krč, Kunratice, Malešice, Michle, Nusle, Podolí, Štěrboholy, Strašnice, Královské Vinohrady, Vršovice a Záběhlice. Vzhledem neustávajícímu rychlému rozvoji pražské aglomerace však již zanedlouho došlo ke zmenšení územního rozsahu vinohradského soudu zřízením Okresního soudu Žižkov, který zahájil činnost 1. 5. 1890 a zahrnoval obce Hrdlořezy, Malešice a Žižkov (obec vznikla 1877). Později byl ještě z obvodu OS Královské Vinohrady k 1. 1. 1904 vyčleněn Okresní soud Nusle, zahrnující obce Braník, Hodkovičky, Krč, Kunratice, Michle, Nusle a Podolí. Konečně pak dnem 1. 6. 1904 vznikl Okresní soud Vršovice zahrnující obce Hostivař, Chodov, Vršovice a Záběhlice.¹⁹

Do rozsáhlého obvodu Okresního soudu Smíchov patřily obce (bez osad a zaniklých míst): Běloky, Břevnov, Bubeneč, Čičovice, Dejvice, Dobrovíz, Dobříč, Dolní Liboc, Hlu-

¹⁷ Problematika určitého dobově ohraničeného regresu v letech 1855–1868 v podobě smíšených okresních úřadů, z hlediska výkonu soudní pravomoci prvoinstančních, se netýká pražských soudů, ale ani Okresního soudu Karlín. Karlín patřil mezi šest výjimek v Království českém, které měly samostatné a oddělené okresní úřady a okresní soudy i v uvedeném „regresivním“ období. Smíchov naopak nebyl výjimkou z pravidla a měl v tomto období smíšený okresní úřad, jehož soudní sekce měla ovšem vlastní registraturu a řídila se jednacími pravidly okresních soudů.

¹⁸ Kompletní výčet, včetně osad a zaniklých míst viz Ryba, Jan: Okresní soud Karlín, 1850–1928, Inventář, AMP 2016, s. III.

¹⁹ Kompletní výčty, včetně osad a zaniklých míst viz Ryba, Jan: Okresní soud Vršovice, 1904–1928, Inventář, AMP 2016, s. II–III.

bočepy, Holubice, Horoměřice, Choteč, Chrástany, Chýnec, Chýnov, Jinonice, Kněžves, Košíř, Kováry, Kozinec, Libochovičky, Lichoceves, Lysolaje, Motol, Nebušice, Noutonice, Okoř, Ořech, Přední Kopanina, Radlice, Roztoky, Ruzyně, Řeporyje, Řepy, Sedlec, Smíchov, Statenice, Stodůlky, Středokluky, Střešovice, Suchdol, Svrkyně, Trněný Újezd, Třebonice, Tuchoměřice, Tursko, Úholičky, Únětice, Velešlavin, Velké Přílepy, Vokovice, Zadní Kopanina, Zájezd, Zbuzany, Zličín. Od 1. 1. 1887 pak byly do obvodu soudu připojeny ještě Libčice nad Vltavou.²⁰

Z pohledu na rozsah soudních okresů vidíme, že jejich obvody zahrnovaly jak dynamicky rostoucí předměstí pražské aglomerace, tak ryze venkovské lokality. Pochopitelně se tato skutečnost odráží i v soudní agendě. Skutečnost, že soudní obvody bývalých předměstských soudů na některých místech přesahovaly územně správní hranice Velké Prahy, se projevila i v pozdější organizaci pražského soudnictví (od roku 1926, resp. 1929) a je třeba ji mít na zřeteli i při využívání fondů těchto soudů.

Předměstským okresním soudům náležel výkon prvoinstanční soudní pravomoci jak v civilních, tak i v trestních věcech. Obsahově se civilní či trestní agenda těchto soudů výrazněji nelišila od výše uvedených agend vnitropražských soudů v příslušných obdobích. S výjimkou v podobě agendy pozemkových knih, která předměstským okresním soudům náležela po celou dobu jejich činnosti. Knihovní věci měly značku F (1850–1855), resp. VI (1855–1897). Manipulační období písemností těchto fondů jsou rovněž analogická s výše uvedenými pražskými soudy.

Dějiny uvedených fondů, postupně přebíraných do AMP od 50. do 90. let 20. století, jsou na mnoha místech nejasné. V tomto období bylo postupně prováděno jak skartování spisů přímo na spisovných soudů, tak pořádání dílčích spisových celků v AMP, místy spojené s razantní vnitřní skartací. Výsledkem mnohdy nekoordinovaných snah byl stav, kdy větší část spisů civilních agend byla nakartonována a provizorně popsána (někdy ve více překrývajících se řadách téže agendy) a menší část byla v původních či druhotných balících a rozspech. Spisy přestupkové pak byly vesměs v původních balících.

Evidenční pomůcky civilních agend jsou dochovány relativně dobře, pomůcky trestních agend jsou dobře dochovány až pro spisové období od r. 1898, předtím spíše torzovitě – s výjimkou fondu Okresního soudu Karlín. Ten se vyznačuje souborem evidenčních pomůcek v pražských poměrech unikátním jak propracovanou šíří a strukturací hlavně pomocných knih, tak i jejich dochovalostí (např. Kniha služebních přísah, Seznam projednaných pozůstalostí, Seznam padlých vojáků, Inventář soudní knihovny, Účet pokut či řada pomocných knih sirotčí pokladny).

Struktura vybraných, resp. dochovaných spisů civilních agend ve fondech odpovídá zhruba struktuře těchto agend ve fondech vnitropražských soudů. Spisy presidiální se dochovaly pouze u soudu karlínského (zde nejlépe, do roku 1874 takřka neporušeně) a smíchovského (pouze do r. 1870). Ve fondech OS Karlín a Smíchov pak navíc nacházíme sbírku listin k pozemkovým knihám z let 1851–1872, ve fondu OS Žižkov pak sbírku listin obsahující zejména sbírku testamentů předchůdců tohoto soudu z let 1839–1889. U trestních agend se setkáváme takřka výlučně s vybranými, resp. dochovanými spisy dominující agendy zn. C, resp. U, T, které dokumentují obdobnou škálu soudních přestupků jako výše uvedené spisy Okresního soudu trestního (pro přestupky) v Praze. Ve fondu OS Vinohrady a OS Vršovice nacházíme též zajímavý průřez agendou Ns, Nt, (věci trestního řízení jinam neodkázané).

Soustavné (do)uspořádání fondů proběhlo v letech 2005–2016. Na rozdíl od výše uvedených fondů pražských okresních soudů přitom (zatím) nebyly zkatalogizovány spisy po-

²⁰ Kompletní výčet, včetně osad a zaniklých míst viz Ryba, Jan: Okresní soud Smíchov, 1850–1926, Inventář, AMP 2011, s. II–III.

zůstalostní. Fondy jsou uspořádány a zpřístupněny formou inventářů, s jedinou výjimkou fondu OS Nusle, jehož pořádkání dosud nebylo dokončeno.

Pražské okresní soudy civilní, 1926 (1929)–1949 (č. km. spisu 17–21)

Fondy okresních soudů civilních pro **vnitřní Prahu, 1926–1949** (257,00 bm = 706 knih, 1 kartotéka a 1905 kartonů), **Prahu-západ, 1926–1949** (152,00 bm = 334 knih a 1172 kartonů), **Prahu-sever, 1929–1949** (82,30 bm = 355 knih a 584 kartonů), **Prahu-východ, 1929–1949** (113,00 bm = 280 knih, 2 kartotéky a 852 kartonů), a **Prahu-jih, 1929–1949** (153,00 bm = 385 knih, 5 kartoték a 1157 kartonů).

Tyto soudy vznikly na základě zákona č. 213/1925 Sb., „kterým se upravuje soudnictví v hlavním městě Praze“. Zákon ukládal, aby obvody a sídla pražských okresních soudů byly „ustanoveny účelně a přihlížejíc k potřebám obyvatelstva“. Zároveň stanovil, že k obvodům okresních soudů zřízených v hlavním městě Praze náleží i obce a osady, které jsou mimo obvod hl. m. Prahy, avšak dosud náležely k obvodům okresních soudů v Karlíně a Smíchově (viz výše). Výsledkem reorganizace byl vznik pěti pražských okresních soudů civilních, z nichž OS civilní pro vnitřní Prahu působil již od 1. 9. 1926, OS civilní pro Prahu-západ od 15. 11. 1926, ostatní tři pak od 1. 1. 1929.²¹ Tyto soudy ve výkonu civilního soudnictví (s výjimkou věcí exekučních) nahradily bývalé městské a předměstské okresní soudy z období před vznikem Velké Prahy. Pro věci exekuční byl roku 1926 zřízen samostatný celopražský Exekuční soud v Praze. Výkon trestního soudnictví zajišťoval na území působnosti všech pěti uvedených civilních soudů celopražský Okresní soud trestní (pro přestupky) v Praze (viz výše), který působil jako jednotný celopražský soud již od r. 1855 a nyní rozšířil svou působnost i na obvody bývalých předměstských soudů.

Agenda těchto soudů se výrazněji nelišila od výše uvedených civilních agend jejich předchůdců. V řízení nesporném přibyla od 20. 11. 1945 řízení k prohlášení za mrtva – zn. M. Na základě dekretu presidenta republiky č. 117/1945 Sb. převzaly tuto agendu okresní soudy (pro dřívější období byla v kompetenci soudů druhé instance). Pražské okresní soudy civilní ovšem nebyly věcně příslušné např. k vedení pozemkových knih, které v Praze příslušelo zemskému soudu, k projednávání věcí exekučních, sporů z jednání obchodních, které v Praze příslušely Okresnímu soudu pro věci obchodní (bagatelní); dále ke sporům pracovním spadajícím do kompetence Živnostenského (od 1. 1. 1932 Pracovního) soudu v Praze, či do kompetence dalších mimořádných soudů (rozhodčích, pojišťovacích).

Písemnosti uvedených původců přebíral AMP postupně a značně nesourodě od padesátých let 20. stol., přičemž jednotlivé přebírací akce nelze vždy přesně datovat. Na počátku šedesátých let byla provedena velice razantní skartace spisů agendy D Okresních soudů pro Prahu sever, jih a východ do r. 1939, a to na základě mimořádného zkrácení skartační lhůty těchto spisů na pouhých 20 let (skartační řád ve znění instrukce ministerstva spravedlnosti z 10. 3. 1959 č. 341/59-L), které naštěstí bylo odstraněno – obnovením 50leté lhůty – již skartačním řádem z roku 1964. V šedesátých a sedmdesátých letech probíhaly dílčí pořádací práce, ve druhé polovině osmdesátých a počátkem let devadesátých byl proveden kvalitní výběr agendy C a Nc z období 1945–1948 v Centrální spisovně Městského soudu v Praze, následovaný převzetím spisů agendy Pres. V roce 1995 převzal AMP všechny evidenční pomůcky s výjimkou agend D, P a M, jejichž spisy dosud nemohly být – s ohledem na délku skartačních lhůt (50, resp. 75 let) v úplnosti převzaty.

Z potřeby ujednotit a zpřístupnit dosud značně chaoticky podchycený materiál byly v letech 1996–1997 sepsány dílčí inventáře všech pěti fondů. Posuzování dosud nepřevzatých spisů agendy D na Centrální spisovně Městského soudu v Praze, která tehdy již sídlila v Pát-

²¹ K detailnímu vymezení územní působnosti těchto soudů srov. inventáře příslušných fondů v AMP.

kově ulici v Praze – Troji, bylo přerušeno katastrofální záplavou v srpnu 2002, která těžce postihla asi polovinu spisů agend M, D (nepřevzatých) a P. AMP následně převzal všechny nezaplavené spisy agend M a D a provedl výběr u agendy P. Převzaté spisy byly v AMP uloženy jako tzv. „samovolně uhasínající deposita“. V letech 2006–2010 pak byly zaplavené, následně zamražené, a poté postupně rozmražené, dezinfikované a usušené spisy agend M a D přebírány v úplnosti, u agendy P pak výběrově. Na závěr byly převzaty evidenční pomůcky těchto agend.

Fondy uvedených pěti pražských okresních soudů civilních obsahují poměrně ucelené řady knih, spisy prezidiální (v relativní úplnosti dochované pouze pro léta 1944–1949) a vybrané spisy civilní agendy sporné i nesporné, vesměs za celé období činnosti původců těchto fondů. Ze sporných věcí se jedná zejména o spory majetkové, spory o určení otcovství k nemanželskému dítěti, o určení či opravu hranic nemovitostí, z rušené držby, ze smluv nájemních, o výpověď, o odevzdání věci, spory z pozůstalostí aj. Z řízení nesporného je pak tradičně nejvýznamněji zastoupena agenda pozůstalostní (vyjma důsledků výše zmíněné skartační akce z počátku šedesátých let 20. stol.), poručenská, řízení o zbavení svéprávnosti, adopční, legitimační a dobrovolné rozvody a rozluky. Od roku 1945 pak i řízení k prohlášení za mrtva – agenda M. V úplnosti převzaté spisy této agendy z let 1945–1948 představují významný pramen pro osudy několika tisíc obětí druhé světové války i poválečného období.

Z období poválečného jsou zde také v rámci agendy Nc zastoupeny spisy týkající se restitucí majetku zabaveného nacisty, v prvé řadě majetku židovského. Pro dobu poválečnou je dále ve všech fondech, v rámci agendy D, založena řada spisů bývalého Německého úředního soudu v Praze (Deutsches Amtsgericht Prag), které byly na základě dekretu č. 79/1945 Sb. postoupeny místně příslušným soudům.

U fondů OSC pro vnitřní Prahu a OSC pro Prahu západ je význam agendy D ještě umocněn tím, že velkou část (zvláště objemově) představují spisy Zemského (Krajského) soudu v Praze a Zemského (Krajského) obchodního soudu v Praze z let 1850–1930, které byly po roce 1930 postoupeny na základě zákona č. 130/1930 Sb. místně příslušným okresním soudům. V Praze totiž po roce 1850 pozůstalosti osob vlastnicích nemovitosti zapsané v zemských deskách neřešily okresní soudy, ale Zemský soud civilní. Podobně pak Zemský obchodní soud řešil pozůstalosti protokolovaných obchodníků. Agenda D našich dvou soudů tak obsahuje i pozůstalosti značné části šlechtických, politických a kulturních elit, jakož i elity podnikatelské.

Uvedené fondy jsou uspořádány a od roku 2017 zpřístupněny formou inventářů, nahrazujících původní dílčí inventáře z let 1996–1997. Do budoucna je ještě plánováno provést katalogizaci všech pozůstalostních spisů formou počítačové databáze.

Okresní soud exekuční Praha, 1926–1949 (č. km. spisu 22)

Fond o rozsahu 185,30 bm tvoří 1056 knih a 1369 kartonů.

Jeho původce byl zřízen (s působností od 1. 11. 1926) v rámci reorganizace pražského soudnictví na základě zákona č. 213/1925 Sb. (viz výše) k výlučnému projednávání věcí exekučních, které tak byly z pragmatických důvodů vyňaty z pravomoci řádných pražských okresních soudů civilních.

Písemnosti Okresního soudu exekučního v Praze přebíral AMP značně nesourodě v období od roku 1954, kdy převzal blíže nespecifikované „spisy exekučního soudu v Praze II, Na Poříčí“, až do roku 1996, kdy byl převzat zbytek evidenčních pomůcek.

V průběhu druhé poloviny sedmdesátých a první poloviny osmdesátých let 20. stol. byla ve venkovském depozitáři v Novém Studenci u Chotěboře postupně provedena vnitřní skartace spisů agendy E (věci exekuční) do roku 1931. Ročník 1932 (rok vyvrcholení hospodářské krize) byl ponechán v kompletní řadě celý jako vzorek. Spisy ostatních agend, tj.

Nc (ostatní civilní právní věci jinam neodkázané), Cn (věci sporné, nepatrné) a C (sporné věci občanské, obyčejné) byly, až na uvedený ročník 1932, kompletně skartovány. Douspořádání fondu proběhlo v letech 1994–1996.

Obsah fondu tvoří kompletní řady evidenčních pomůcek (rejstříky a seznamy jmen všech agend). Ze spisů agendy E jsou ve fondu (tradičně) obsaženy „zásadně ponechávané spisy politických činitelů, nakladatelů, redaktorů, herců a jiných kulturních pracovníků“.²² Dále pak vybrané spisy z běžné agendy mobiliárních exekucí (exekuce na svršky a platy) a pokud možno kompletně převzaté spisy týkající se vnucených správ a exekučních dražeb nemovitostí (tedy spisy obsahující odhady a podrobné popisy majetku, roční vyúčtování, přehledy příjmů a výdajů apod.). Ukázkově byly ponechány též spisy obsahující přiznání k majetku podle vyjeovacích přísah a soupisy inventáře při exekučním vystěhování z bytu. Z roku 1932 jsou archivovány kompletně všechny dochované spisy. Fond je uspořádán a od roku 1997 zpřístupněn formou inventáře.

Okresní soud obchodní (bagatelní) Praha, 1873–1949 (č. km. spisu 23)

Fond o rozsahu 37,00 bm tvoří 333 knih, 12 kartoték, 158 kartonů a 18 balíků.

Jeho původcem je rovněž „specificky pražský“ (tj. – obdobně jako u pražského exekučního soudu – jinde se v Čechách nevyskytující) soud, příslušný v okruhu pražských soudů pro spory z jednání obchodních, jež by jinak patřily do působnosti řádných okresních soudů. Obsahuje souvislou řadu knih pomocné evidence, původní kartotéku a vybrané spisy v uspořádaném stavu (až na výjimky). Je opatřen inventárním soupisem. Definitivní (do)uspořádání a zpřístupnění fondu je plánováno na rok 2017/18.

Živnostenský soud Praha, 1900–1931 a Pracovní soud Praha, 1932–1949 (č. km. spisu 24 a 25)

Fond Živnostenského soudu Praha o rozsahu 6,10 bm tvoří 143 knih, 14 kartonů a 3 balíky. Do AMP byl převzat ve dvou fázích: roku 1959 a roku 1978. Fond Pracovního soudu Praha o rozsahu 15,90 bm tvoří 138 knih, 114 kartonů a 6 balíků. Do AMP byl převzat v roce 1978.

Fondy mimořádných civilních soudů zřízených k projednávání rozepří mezi podnikateli a dělníky (resp. i mezi dělníky téhož závodu navzájem). Obsahují ucelené řady knih pomocné evidence a vybrané spisy o rozepřích ve sporech mzdových, ve sporech o nastoupení či zrušení pracovního poměru a o náhradu z toho plynoucí, o výpovědi, vyklizení služebních dělnických bytů či o nájemném z nich apod. Pracovní soud též spisy smířčího řízení v hromadných sporech mezi zaměstnavateli a odbory.

Fondy jsou z většiny uspořádány a opatřeny provizorními rukopisnými inventárními soupisy. Definitivní (do)uspořádání a zpřístupnění obou fondů je plánováno na rok 2017/18.

Soud pro zkoušení cen obuvi v Praze, 1917–1919 (č. km. spisu 60)

Fond o rozsahu 0,22 bm ve dvou kartonech je unikátně dochovaným (podle PEvA se žádný obdobný fond v rámci českých zemí nevyskytuje) torzem spisového materiálu soudu, který vznikl v reakci na tíživou zásobovací situaci ke konci první světové války.

Soud sestával ze soudce jako předsedy, jehož ustanovoval prezident vrchního zemského soudu, a z členů, jmenovaných zemským politickým úřadem, jimiž byli (po jednom): zástupce spotřebitelů, obchodníků s obuví a obuvnických mistrů. Soud mohl ukládat tresty

²² Cit podle Slunečko, Radek: Okresní soud exekuční v Praze, 1926–1949, Inventář, AMP 1997, s. 4.

vězení v rozmezí 1 týden až 6 měsíců a pokuty do 5000 K. Naprostou většinu agendy překvapivě netvořily případy předražování obuvi, ale stanovování ceny obuvi pro účely náhrad zásilek ztracených během poštovní přepravy.²³

Do AMP se spisy tohoto soudu dostaly neznámo kdy. Byly objeveny autorem tohoto příspěvku v létě roku 1995 v depozitáři v Novém Studenci. V roce 2006 byl fond uspořádán, přičemž byly všechny dochované spisy ponechány v úplnosti. Od roku 2010 je zpřístupněn formou inventáře.

Okresní (Lidový) soud civilní Praha, 1949–1960 (č. km. spisu 26)

Fond o rozsahu 245,00 bm tvoří 475 knih, 60 kartoték, 684 kartonů a 1672 balíčků.

Jeho původcem je celopražský, výlučně civilní soud vzniklý v rámci zásadní poúnorové reorganizace soudnictví (zákon „o zlidovění soudnictví“ č. 319/1948 Sb., s účinností od 1. 2. 1949). Okresní soudy převzaly zásadně veškerou civilní i trestní příslušnost dřívějších řádných soudů (tedy nejen okresních, ale i krajských a zemských) a rovněž pravomoc zrušených soudů mimořádných. Na zákon o zlidovění soudnictví navazoval zákon č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů, dle něhož byly obvody a sídla okresních (krajských) národních výborů zpravidla shodné s obvody a sídly okresních (krajských) národních výborů. V Praze, která byla pojata jako jeden soudní okres, byly vytvořeny dva velké okresní soudy – jeden výhradně civilní a druhý výhradně trestní, přičemž působnost každého z nich se vztahovala jak na vlastní městský obvod (obvod ÚNV hl. m. Prahy), tak i na obvody ONV Praha-sever, východ a západ. (Pro obvod ONV Praha-jih byl příslušný Okresní soud na Zbraslavi.) Takto vznikl velký Okresní soud civilní v Praze, který působil od 1. 2. 1949 (od 1. 1. 1953 pod názvem Lidový soud civilní) až do 31. 3. 1960, tedy do nové reorganizace, kdy byla Praha postavena na úroveň soudního kraje (Městský soud v Praze) a její obvody na úroveň soudních okresů (Obvodní soudy pro Prahu 1–10).

Přebírání písemností Okresního (Lidového) soudu civilního v Praze (LSC Praha) do AMP má své počátky již v padesátých letech 20. století, ovšem soustavný výběr archiválií ve skartačním řízení u dominantní agendy sporných věcí občanských – zn. C (včetně věcí pojišťovacích zn. Cp a pracovních zn. Cpr) započal až koncem let osmdesátých. Přebírání i archivní zpracování fondu bylo bohužel vážně narušeno (výše již zmíněnou) povodní v roce 2002, která zaplavila zhruba polovinu spisů a většinu knih pomocné evidence i původních kartoték uložených na Centrální spisovně Městského soudu v Praze, včetně zde uložených spisů a evidenčních pomůcek LSC Praha, a jejíž následky, tj. škody na celistvosti a na fyzickém stavu písemností, se přes veškerou snahu nepodařilo zcela odčinit. Zatím poslední přejímkou do AMP, uskutečněnou v listopadu roku 2016, bylo převzetí spisů a evidenčních pomůcek agendy D z let 1949–1954, tedy do konce vedení této agendy u soudu (dnem 1. 1. 1955 předaly lidové soudy řízení o projednání dědictví státním notářstvím). Fond je ještě částečně „otevřený“, neboť dosud nebyly do archivní péče převzaty spisy a evidenční pomůcky agendy P (poručenské a opatrovnícké), jejichž skartační lhůta činí 75 let, resp. (od r. 2016) 90 let! Dále se na spisovnách z dosud nezjištěných důvodů nepodařilo dohledat správní deníky (agenda Spr, do roku 1950 Pres), ze spisů této agendy se dochovaly pouze jednotliviny z r. 1949.

Fond tedy (s uvedenými výhradami) v současnosti obsahuje souvislé řady převzatých pomůcek všech agend za celé období 1949–1960 a v AMP rekonstruované původní kartotéky, které byly po zaplavení v naprostém rozsahu. Ze spisů pak v prvé řadě vybrané spisy agendy C, z nichž ročník 1955 byl převzat intaktně jako „ročník-vzorek“ (uceleně byl převzat i ročník C 1950, kde byla ovšem provedena „technická“ skartace uvnitř jednotlivých spisů);

²³ Ryba, Jan: Soud pro zkoušení cen obuvi v Praze, 1917–1919, Inventář, AMP 2010, s. 1.

u ostatních ročníků pak byly kompletně přebírány spisy obsahující spory o uznání otcovství. Z dalších „podagend“ spisů C byly výběrově převzaty zejména spisy rozvodové, spory o placení výživného, projednávání soudních výpovědí z bytů a nebytových prostor, vymáhání dluhů a pohledávek, spory majetkové o velké hodnoty a takové pře, kde jednu ze stran představovala státní instituce či organizace, dále pak spory týkající se významných, resp. známých osobností a různé kuriozity. Výběrově (pro rok 1955 kompletně) jsou ve fondu obsaženy též spisy agendy Nc (spisy všeobecného rejstříku), z nichž největší část představuje pokračující agenda restitucí majetku zabaveného nacisty, v prvé řadě majetku židovského. Kompletně pak byly archivovány všechny dochované spisy Nc týkající se adopcí. Z agendy věcí exekučních – zn. E jsou dochovány vybrané spisy z let 1949–1954 (všechny novější byly roku 1988 hromadně skartovány). Z roku 1949 též spisy o řízení konkurzním – zn. K. Kompletně jsou převzaty a budou trvale archivovány výše zmíněné spisy agendy D.²⁴ Rovněž kompletně jsou převzaty spisy agendy M (prohlášení za mrtva).

Fond je částečně uspořádán a opatřen rukopisnými inventárními seznamy.

Okresní (Lidový) soud trestní Praha, 1949–1960 (č. km. spisu 26)

Fond o rozsahu 191,00 bm tvoří 298 knih, 63 kartoték, 1360 kartonů a 8 balíků.

Původcem fondu je celopražský okresní výlučně trestní soud (způsobem vzniku a obvodem působnosti, jakož i přejmenováním k 1. 1. 1953 na „lidový“²⁵, analogický svému civilnímu protějšku), který v obvodu své působnosti projednával v první instanci veškeré trestné činy, včetně tzv. trestných činů proti republice, s výjimkou těch, které byly vyňaty z pravomoci řádných soudů a přikázány Státnímu soudu (tj. delikty s trestními sazbami nad 10 let odnětí svobody), resp. od 1. 1. 1953 prvoinstančně Krajskému soudu v Praze.

Písemnosti tohoto původce byly do AMP přebírány na základě výběru archiválií ve skartačním řízení, prováděného na Centrální spisovně Městského soudu v Praze ve dvou fázích. Posouzení a převzetí (vybraných) spisů z období 1949–1951 bylo provedeno již v letech 1985–1988, posouzení spisů ročníků 1952–1960 pak až po ukončení soudních rehabilitací dle zákona č. 119/1990 Sb. v letech 1997–1999. Roku 1999 byly převzaty vybrané spisy a všechny evidenční pomůcky. Fond tudíž cíleným včasným převzetím do archivní péče unikl stěhování Centrální spisovny MS v Praze z Malostranského náměstí do Prahy – Troji a následně pak i povodní z roku 2002.

Fond obsahuje souvislé řady převzatých evidenčních pomůcek: podací deníky (Tp), rejstříky a seznamy jmen stěžejní agendy T (věci trestní, včetně oddělení Ml pro mladistvé),²⁶ k nimž je též zachována původní jmenná kartotéka; dále rejstříky a seznamy jmen agendy Nt (ostatní věci [trestní] jinam neodkázané), správní deníky, rejstříky Vs (vyšetřujících soudců, pouze v roce 1949) a rejstříky Znt (záznamy o trestech, které nemohou být vykonány).

²⁴ Chápání významu pozůstalostních spisů bývalo v minulosti zpravidla zúženo na význam osob, resp. majetku, které byly předmětem pozůstalostního řízení. Tomu odpovídala i kritéria a praxe výběru archiválií. Od počátku devadesátých let 20. století AMP z podnětu autora těchto řádků přejímá, archivuje a postupně zpřístupňuje zásadně všechny pozůstalostní spisy všech zesnulých obyvatel Prahy bez výjimky.

²⁵ S dokončením sjednocování soudnictví na základě ústavního zákona č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, a zákona č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, byl mj. k 31. 12. 1952 zrušen státní soud. K tomuto dni bylo formálně dokončeno i „zlidování“ soudnictví, v důsledku čehož se okresní soudy od 1. 1. 1953 nazývaly soudy lidovými.

²⁶ Soud se vnitřně členil na cca 30 oddělení, s příslušností zpravidla místní. Některá oddělení měla však příslušnost věcnou, kupř. pro trestné činy spáchané mladistvými. V polovině roku 1949 došlo k vyčlenění tří oddělení výlučně k projednávání trestných činů proti republice. Srov. Veselka, Miroslav: Komunistická justice a její oběti ve spisech Okresního soudu trestního v Praze 1949–1951. Pražský sborník historický 27, 1994, s. 145–179, zde s. 153.

Vybrané trestní spisy (zejména agendy T a doplňkově i Nt) se člení na dvě hlavní části:

1) Spisy ročníků 1949–1951 (pouze agendy T), které byly do archivu převzaty před listopadem 1989. U těchto ročníků byly spisy týkající se běžných kriminálních deliktů převzaty výběrově, kdežto spisy týkající se „politických“ trestných činů, tj. činů stíhaných dle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, resp. od 1. 8. 1950 podle hlavy prvé zvláštní části nového trestního zákona č. 86/1950 Sb. (trestné činy proti republice), byly převzaty kompletně, a tvoří zde tak zhruba polovinu všech převzatých případů. Kompletně převzaty byly také de iure hospodářské, de facto mnohdy rovněž politické delikty, jako černý obchod či ohrožení zásobování.²⁷

2) Spisy agendy T ročníků 1952–1960, a doplňkově i Nt z celého období činnosti soudu (spisy Spr se dohledat nepodařilo), které byly převzaty až po dokončení soudních rehabilitací podle zákona č. 119/1990 Sb. U těchto ročníků byly spisy agendy T podléhající rehabilitaci (dle prováděcího pokynu ministerstva spravedlnosti) vyjmuty z původních spisových řad a priorovány k novým spisům „Rt“. Pro toto období jsou tak v našem fondu obsaženy „pouze“ spisy týkající se kriminálních deliktů, o rehabilitovaných případech „politických“ jsou k dispozici pouze záznamy v rejstřících.²⁸ Z trestních spisů „nepolitických“, tj. obecně kriminálních, byly archivovány všechny případy, v nichž soud vynesl nepodmíněný trest odnětí svobody od 2 let výše, jmenovitě všechny případy vraždy, znásilnění, loupeže, pohlavního zneužití, těžkého ublížení na zdraví a dalších závažných trestných činů. Ostatní případy byly přebírány výběrově, přičemž obsah zhruba třetiny všech převzatých spisů tvoří trestné činy majetkové, zejména rozkrádání národní majetku, krádež, zpronevěra a podvod. Vybírány byly též spisy týkající se významných, resp. známých osobností a v omezené míře i různé kuriozity. Ročník 1955 byl převzat kompletně jako vzorek.

Fond je částečně uspořádán: písemnosti z let 1949–1951 jsou opatřeny rukopisným inventárním seznamem, který má pro roky 1950 a 1951 podobu katalogových záznamů, novější pak provizorními soupisy.

Městský soud Praha, 1960–(2004) (č. km. spisu 28)

Dosud neuzavřený fond o rozsahu 125,25 bm tvoří (ke dni 31. 12. 2016) 17 knih, 898 kartonů a 77 balíků. Fond je až na další ponecháván jako otevřený, tj. pokračující – nehledě na legislativní úpravu, přijatou po 17. listopadu 1989, v podobě zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích. Tato úprava totiž nezměnila zásadním způsobem kompetenční náplň soudu ani nepřinesla jeho strukturální změnu.

Městský soud v Praze vznikl v rámci nové územní reorganizace soudů (odpovídající novému územnímu členění státu dle zákona č. 36/1960 Sb.) pro samostatnou územní jednotku hlavního města Prahy o deseti obvodech. Zřízen byl vyčleněním z obvodu Krajského soudu v Praze a na jeho úrovni, s účinností od 1. 4. 1960.

Písemnosti tohoto původce byly (a stále jsou) do AMP přebírány na základě výběru archiválií ve skartačním řízení, prováděného na Centrální spisovně Městského soudu v Praze (CSMS). Přebírání i archivní zpracování fondu bylo bohužel rovněž vážně narušeno již zmíněnou povodní v roce 2002, která zaplavila přibližně polovinu z cca 8 000 bm soudních spisů pražských soudů tehdy na CSMS uložených. AMP, jemuž příslušela předarchivní péče o písemnosti těchto soudů, pomohl CSMS tým, že – po odvozu „mokřých“ spisů do mrazí-

²⁷ Tamtéž, s. 152.

²⁸ V roce 2015 ovšem AMP převzal – jako soudní depozitum – komplexní celek dokumentů rehabilitační agendy od pražských obvodních soudů, v rámci toho i spisy agendy „Rt“ z let 1990–2004 Obvodního soudu pro Prahu 2, tedy soudu, který byl věcně příslušný rozhodovat o zrušení rozsudků býv. Okresního (Lidového) soudu trestního v Praze. Součástí spisů Rt jsou i priorované spisy T původního soudu! Ty tak nyní tvoří jakýsi pandán k dokumentům původce převzatým o cca dvě desetiletí dříve, byť prozatím nepřístupný pro badatelské využití.

ren – z této spisovny převzal jako dočasné depozitum cca 4 000 bm „suchých“ spisů. A to jak samotného MS Praha, tak Obvodních soudů pro Prahu 2 až 9. V těchto spisech následně provedl zrychlený výběr archiválií, na jehož základě převzal dne 30. 4. 2004 vybrané spisy s prošlými skartačními lhůtami. Všechny ostatní pak byly navráceny na CSMS, která dnem 3. 5. 2004 obnovila provoz v nových prostorách v Praze 9 – Vysočanech. Tímto způsobem AMP převzal i (nezaplavené) spisy agendy T (věci trestní) Městského soudu v Praze z let 1960(62)–1975 a agendy Tr (řízení dle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci) tohoto soudu z let 1968–1971. Další spisy a evidenční pomůcky pak AMP přejímal až po jejich rozmrazení, vysušení a dezinfikování z nových prostor CSMS, v průběhu let 2008–2016. Vzhledem k závažnosti případů projednávaných Městským soudem v Praze v první instanci (mezi nimi trestných činů proti republice, na něž zákon stanovil dolní hranici trestu odnětí svobody nejméně 5 let) byly do archivu přebírány všechny dochované spisy agendy T! Po převzetí bylo nutno v archivu zkompletovat řady dříve převzatých „suchých“ spisů s nově přebíranými, původně „zaplavenými“ spisy.

Fond tak k 31. 12. 2016 obsahuje kompletně převzaté spisy a evidenční pomůcky agendy Tr z let 1968–1975, které jsou unikátním dokladem poúnorových soudních represí. Dále všechny dochované písemnosti agendy T z let 1960 až 1985 a všechny dochované evidenční pomůcky (rejstříky a seznamy jmen) do r. 1981. U agendy T však nemohly být do AMP převzaty ty spisy T Městského soudu v Praze z daného období, které byly priorovány ke spisům rehabilitační agendy Rt tohoto soudu při provádění řízení podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Městský soud v Praze byl totiž dle ustanovení § 7, odst. 2 tohoto zákona příslušný k provádění rehabilitačního řízení též ve věcech býv. Státního soudu. Ke spisům Rt Městského soudu v Praze, převážně z let 1990–1992, byly tudíž priorovány jak soudní spisy Státního soudu v Praze z let 1948–1952 (z větší části, cca ¾ priorovaných spisů), tak i spisy Městského soudu v Praze z let 1960–1989 (z menší části, cca ¼ priorovaných spisů). S odkazem na připojené spisy Státního soudu a ve snaze tyto spisy zachránit převzal v období po povodních roku 2002 postupně ve čtyřech etapách všechny spisy Rt Městského soudu v Praze Národní archiv v Praze (zprvu jako dočasné depozitum), a to včetně priorovaných spisů T Městského soudu v Praze!²⁹ Otázka místa jejich trvalého archivního uložení – logicky se nabízí AMP – bude muset být ještě v budoucnu dořešena.

Za současné situace nejenže v AMP není uložen soubor rehabilitačních spisů Rt Městského soudu v Praze z devadesátých let 20. stol., a to na rozdíl od souboru rehabilitační agendy Tr téhož soudu z let 1968–1972(!), ale ani vlastní původní spisy T tohoto soudu od roku 1960, které byly priorovány ke spisům Rt. Jde sice „pouze“ o cca 230 spisů, avšak zásadní důležitosti, týkajících se „politických“ trestných činů.

Prvotní příčinou všech zmatků byl samotný princip priorování. AMP již počátkem devadesátých let minulého století protestoval proti nešťastné instrukci Ministerstva spravedlnosti z 23. 4. 1990, č. j. 665/90-Org, k provedení zákona o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb., resp. proti jejímu ustanovení o priorování původních trestních spisů k novým Rt spisům, a to formou Podnětu k zachování celistvosti soudních spisů z období totality, v němž varoval před rozbitím jednotných spisových řad soudních spisů – bohužel neúspěšně. Neblahé důsledky onoho priorování se stále znovu a znovu projevují, nota bene zesíleně faktorem

²⁹ První etapa proběhla v srpnu 2002, kdy Národní archiv (NA) převzal jako dočasné depozitum z Centrální spisovny Městského soudu v Praze spisy Rt, které nebyly přímo zasaženy záplavami (tzv. „suché“ spisy). Zbývající (rozmražené a vysušené) spisy „Rt“ Městského soudu v Praze převzal NA v dalších třech etapách, a to ve dnech 23. 1. 2007, 7. 3. 2008 a 5. 12. 2008, čímž byly do NA převzaty veškeré spisy Rt Městského soudu v Praze. Stalo se tak mj. s podporou přípisu Odboru dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR, čj. 547/2005-ODS-ORG/20, ze dne 24. 1. 2008, jímž vyzýval Městský soud v Praze k předání i zbývajících spisů býv. Státního soudu do NA a v případě předání i spisů rehabilitačních k uzavření smlouvy o úschově. Otázka, který archiv je příslušný či určený k uložení spisů, jejichž původcem je výlučně Městský soud v Praze, přitom řešena nebyla.

povodní, v jejichž důsledku leckdy v pořádaných spisech T Městského soudu v Praze „vyplavou“ jednotlivé spisy Státního soudu, které pak AMP předává do NA, či dokonce torza spisů, u nichž lze jen stěží určit, k jaké sp. zn. vlastně náleží! Bude úkolem spolupráce zainteresovaných archivů tento stav postupně napravit.³⁰

Vedle spisů agendy T (Tr) byly do AMP převzaty též spisy agendy Nt z let 1960–1982 a spisy Pp (o podmíněném propuštění) z roku 1960 (1961), převzaté původně Městským soudem od Krajského soudu v Praze. Spisy druhoinstanční trestní agendy To, ani jakékoliv spisy civilních agend, spisy správní nevylímají, dosud do archivu přebírány nebyly. Fond je částečně uspořádan a opatřen provizorním inventárním soupisem.

Obvodní soudy pro Prahu 1–10, 1960–(2004) (č. km. spisu 29–38)

Dosud neuzavřené fondy, jejichž rozsah (ke dni 31. 12. 2016) činí u **Obvodního soudu (OS) pro Prahu 1:** 230,00 bm (= 79 knih a 1837 kartonů); u **OS pro Prahu 2:** 141,00 bm (= 123 knih, 450 kartonů a 467 balíků); u **OS pro Prahu 3:** 65,17 bm (= 94 knihy, 361 kartonů a 94 balíků); u **OS pro Prahu 4:** 117,50 bm (= 166 knih, 420 kartonů a 273 balíků); u **OS pro Prahu 5:** 70,00 bm (= 89 knih, 427 kartonů a 121 balíků); u **OS pro Prahu 6:** 72,5 bm (= 68 knih, 282 kartonů a 210 balíků); u **OS pro Prahu 7:** 53,00 bm (= 71 knih, 276 kartonů a 95 balíků); u **OS pro Prahu 8:** 51,80 bm (= 85 knih, 230 kartonů a 119 balíků); u **OS pro Prahu 9:** 40,15 bm (= 74 knih, 204 kartonů a 72 balíků); u **OS pro Prahu 10:** 80,00 bm (= 8 knih, 502 kartonů a 103 balíků). Celkem je tedy v těchto deseti fondech obsaženo 921 bm dokumentů, z nichž (takřka přesně) 2/3 celkového rozsahu tvoří písemnosti trestních agend a 1/3 pak písemnosti agend civilních.

Původci těchto deseti fondů jsou pražské obvodní soudy zřízené současně s výše zmíněným Městským soudem v Praze v rámci nové územní organizace a působící pro jednotlivé pražské obvody na úrovni soudů okresních, s účinností od 1. 4. 1960. Fondy jsou ještě „otevřené“ a obsahují pouze doposud převzaté písemnosti těchto původců, tj. vybrané písemnosti civilních i trestních agend.

I jejich přebírání a následné archivní zpracování bylo bohužel vážně narušeno povodní v roce 2002. Konkrétně pokud jde o písemnosti OS pro Prahu 2 až 9, které byly uloženy na Centrální spisovně Městského soudu v Praze a zde přibližně z jedné poloviny zaplaveny. U těch byla provedena záchranná akce, tj. deponování všech „suchých“ spisů v AMP a zrychlený výběr archiválií, stejným způsobem jaký je popsán výše u písemností MS Praha. Tímto způsobem byly roku 2004 do AMP převzaty vybrané spisy agendy C těchto soudů 1960–1973 a agendy T do roku z let 1960–1973 (u OS Praha 4 též spisy Nt z let 1960–1968). Další spisy a evidenční pomůcky pak AMP (po jejich vysušení a dezinfikování) přebíral na základě výběru archiválií, který byl kontinuálně prováděn na půdě CSMS v Praze – Vysočanech v průběhu let 2008–2016.

Písemnosti OS Praha 1 a 10, které na CSMS uloženy nebyly, a zůstaly tak povodní ušetřeny, byly přejímány na základě výběru prováděného na spisovně těchto původců, u OS pro Prahu 1 ovšem zkomplikovaného krajně nevhodným uložením částí spisového materiálu, v jehož důsledku došlo k fyzickému poškození některých trestních spisů.

³⁰ Nabízí se zde možnost oddělení pův. spisů T Městského soudu v Praze od Rt spisů a následně též oddělení pův. spisů Státního soudu od Rt spisů MS Praha, zaštitěného, byť retrospektivně, novou Instrukcí Ministerstva spravedlnosti z 18. 12. 2007, čj. 547/2005-Org. (která zrušila priorování), a podmíněného předchozím vytvořením nejen digitálních fotokopíí pův. evidenčních pomůcek, ale též elektronického rejstříku, který by všechny spisy propojil a evidoval. Optimálně po dokončení aktuální vyhledávací agendy k zákonu č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu.

V roce 1998 byla u všech deseti pražských obvodních soudů i u Městského soudu v Praze provedena skartace navržených utajovaných písemností těchto původců (tajných a přísně tajných se sníženým stupněm utajení). Vzhledem k naprosté dominanci záležitostí CO (civilní obrany) v této agendě byly do AMP (po odtajnění) převzaty pouze ojediněle vybrané spisy za účelem dokumentačním.

Fondy pražských obvodních soudů k 31. 12. 2016 obsahují vybrané spisy a k nim příslušné dochované evidenční pomůcky těchto agend (počínaje rokem 1960): u Obvodních soudů pro Prahu 2 až 9 písemnosti agendy C do roku 1984, E do roku 1994, Nc do roku 1983, T (Ta [vyjma OS Praha 4]) do roku 1973, resp. 1978 (u OS Praha 2, 3 a 5), Nt do roku 1983 (u OS Praha 2 do roku 1968). Kompletně byly převzaty všechny spisy agendy podmíněčných propuštění „Pp“ (přicházejí pouze u OS Praha 4, 6 a 7) do roku 1989.

U Obvodního soudu pro Prahu 1 pak vybrané spisy agendy C a Nc do roku 1983 (Nc dochovány mezerovitě až torzovitě), spisy agendy E do roku 1993; spisy a rejstříky (seznamy jmen) agendy T (Ta) z let 1960–1976 a agendy Nt z roku 1989 (žádné starší spisy agendy Nt k archivnímu posouzení předloženy nebyly). U Obvodního soudu pro Prahu 10 jsou to vybrané spisy agendy C do roku 1984, Nc do roku 1979, spisy a rejstříky agendy E do roku 1994; spisy agendy T (Nt, Ta) z let 1960–1981.

Od Obvodních soudů pro Prahu 1 a 5 byla již výběrově převzata i razítka navržená k vyřazení.

Aktuálně probíhá u většiny pražských obvodních soudů (i Městského soudu v Praze) výběr spisů agendy Spr, k jejich převzetí však dosud nedošlo.

V rámci archivního posuzování civilních agend byly dochované spisy agend C i Nc z let 1965 a 1975 vybrány k trvalému archivnímu uložení kompletně, jako „ročníky-vzorky“. U dominantní agendy C byla – vzhledem k ponechání značně rozsáhlých ročníků-vzorků – skartace provedená v ostatních ročních poměrně razantní. V úplnosti byly převzaty spisy obsahující spory o uznání otcovství, a to – vzhledem 75leté skartační lhůtě – jako tzv. samovolně uhasínající depozita. Dále pracovní spory obětí politické perzekuce (zvláště po roce 1968 a Chartě 77), spory ohledně odškodnění v rehabilitačních kauzách přelomu šedesátých a sedmdesátých let a spory o vlastnictví majetku zabaveného emigrantům (zde se jedná zejména o fiktivní převody majetku před emigrací). U ostatních, výběrově převzatých spisů převládají spory významných či známých osobností, spory o velké majetkové hodnoty či spory nějakým způsobem pozoruhodné. Z agendy Nc byly – rovněž jako tzv. samovolně uhasínající depozita – kompletně převzaty k trvalému archivnímu uložení všechny spisy se 75letou skartační lhůtou: prohlášení za mrtva, osvojení a prohlášení o určení otcovství.

V rámci posuzování trestních agend byly z dochovaných spisů agendy T kompletně, jako vzorky, převzaty ročníky 1963 a 1972 všech deseti soudů. U OS Praha 1 byly pak jako vzorky kompletně převzaty všechny ročníky T z let 1968–1972. Ostatní ročníky agendy T byly převzaty výběrově, podobně jako spisy přečinnové agendy Ta (oddělené vedené od roku 1969).

Bohužel se již ve spisových řadách posuzovaných spisů vesměs nenacházely spisy týkající se tzv. trestných činů proti republice podle hlavy první zvláštní části trestního zákona, jakož i dalších trestných činů spadajících pod ustanovení zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, neboť tyto spisy byly zpravidla při rehabilitačním řízení vyjmuty z původních spisových řad a priorovány k novým spisům „Rt“. Jde o obdobný případ, jaký byl zmíněn výše u Okresního soudu trestního a u Městského soudu v Praze. I v tomto případě však mohou v budoucnu (po uplynutí 50leté skartační lhůty) posloužit spisy agendy Rt a rejstříky a seznamy jmen agendy Rt (a Ntr) Obvodních soudů pro Prahu 2–10 z let 1990–2004, které AMP převzal v roce 2015 (celkem 237 bm) – včetně starších priorovaných spisů T týchž soudů z období let 1960–1989 – jako soudní depozitum! (V roce 2016 pak i spisy agendy Ntr OS Praha 2 z let 1990–2004.)

Spisy a rejstříky agendy Rt (a Ntr) Obvodního soudu pro Prahu 1 z let 1990–1993 (celkem 28 bm), včetně priorovaných starších spisů T, převzal AMP od SOA Praha, jemuž byly předtím soudem roku 2010 předány, na základě Rozhodnutí o převedení archivních souborů do péče jiného archivu (za účelem scelení archivních souborů) vydaného Odborem archivní správy a spisové služby MV ČR čj. MV-133315-4/AS-2015 ze dne 9. 9. 2015.

Vzdor uvedenému ochuzení původních spisových řad o „politické“ případy, se mezi převzatými spisy nacházejí i výjimky potvrzující pravidlo, jako např. spis z velkého politického procesu s novinářem Jiřím Ledererem z počátku sedmdesátých let 20. století (OS Praha 1). Z deliktů obecně kriminálních byly archivovány všechny případy, v nichž soud vynesl nepodmíněný trest odnětí svobody od 2 let výše (mezi nimi i několik vražd, řada znásilnění a dalších závažných trestných činů), ostatní pak výběrově. Mezi výběrově převzatými trestnými činy hospodářskými dominuje rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, následované nedovoleným podnikáním. Výběrově podchycovaným deliktem bylo i příživnictví, zahrnující mj. ženskou (ale i mužskou) prostituci. U OS pro Prahu 1 bylo soustředěno vyšetřování dopravních nehod z celé Prahy. Výběrově byly ode všech soudů tradičně převzaty též trestní spisy týkající se významných, resp. známých osobností a různé kuriozity.

Fondy jsou částečně uspořádány a opatřeny provizorními inventárními soupisy.

Místní lidové soudy v Praze, 1961–1969 (č. km. spisu 39)

Fond o rozsahu 11,60 bm ve 102 kartonech.

Tyto soudy vznikly na základě zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech. Dle preambule zákona jako důležitá: „součást opatření směřujících ke zvyšování aktivní účasti pracujících na výkonu soudnictví“. Tyto soudy měly jako orgány pracujících v obcích a na pracovištích projednávat méně závažné případy porušování právního řádu a drobné spory mezi občany. Zřizovány byly v obcích nad 3000 obyvatel a ve velkých závodech, k projednávání provinění (proti majetku v socialistickém i osobním vlastnictví, proti socialistickému soužití, rodinným vztahům, proti zájmům socialistického hospodářství, pracovní kázní ad.) a jednoduchých majetkových sporů. Místní lidové soudy, „jejichž koncepce značně předstihla společenský vývoj“³¹ byly zrušeny zákonem č. 150/1969 Sb., o přechínech.

V Archivu hl. m. Prahy jsou po archivním výběru uloženy zejména spisy pražských MLS, v menší míře i spisy analogicky působících Závodních lidových soudů. Fond tak obsahuje vybrané spisy Místních lidových soudů Praha 3, Praha 4, Praha 7 a podniků: Tesla Strašnice, ČKD Polovodíče, Vozovna Pankrác, Plynárna Klementa Gottwalda v Praze 4, OSP Praha 4, Pramen Praha 4 a Praha 7 – Jatky.

Právě díky specifickému charakteru a pouze bagatelní agendě těchto soudů přibližují spisy jedinečným způsobem každodenní realitu života v socialistické Praze šedesátých let 20. století.

Fond dosud není archivně zpracován.

B. OSTATNÍ JUSTIČNÍ ORGÁNY

Přehled archivních souborů ostatních s justici více či méně spjatých původců (= 19 fondů), uložených v AMP, uvozuje souhrnná tabulka obsahující název a časový rozsah každého fondu, číslo evidenčního listu Národního archivního dědictví (NAD) a také číslo kmenového spisu, pod nímž je fond veden ve vnitřní evidenci oddělení fondů státních orgánů AMP.

³¹ Šolle, Václav: Organizační vývoj našeho soudnictví ve světle legislativy posledního desetiletí (část I.), Archivní časopis 1972/2, s. 61–73, zde s. 65.

Název a časový rozsah archívního souboru	Číslo km. spisu	Číslo listu NAD
Okresní prokuratura Praha, 1949–1956	44	1450
Obvodní prokuratury pro Prahu I–XVI, 1957–1960	45	116
Městská prokuratura (státní zastupitelství) Praha, 1957–(2004)	46	103
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 1, 1960–(2004)	47	2312
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 2, 1960–(2004)	48	2313
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 3, 1960–(2004)	49	2314
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 4, 1960–(2004)	50	2315
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 5, 1960–(2004)	51	2316
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 6, 1960–(2004)	52	2317
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 7, 1960–(2004)	53	2318
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 8, 1960–(2004)	54	2319
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 9, 1960–(2004)	55	2320
Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 10, 1960–(2004)	56	2321
Státní arbitráž pro hlavní město Prahu, 1950–1991	42	104
Notáři Praha, 1850–1951	41	105
Státní notářství Praha, 1952–1960	59	2920
Městské sdružení advokátů v Praze, 1957–1990	43	115
Komise č. 1 pro zařazování do TNP se sídlem v Praze, 1948–1950	57	117
Malý dekret, 1945–1948	58	118

Okresní prokuratura Praha, 1949–1956 (č. km. spisu 44)

Fond o rozsahu 173,20 bm tvoří 197 knih, 50 kartoték, 1200 kartonů a 4 balíky.

Původcem fondu je Okresní prokuratura v Praze, která vznikla současně s Okresním soudem trestním v Praze (viz výše) – jako úřad veřejné žaloby první instance v obvodu jeho působnosti. Od 1. 1. 1953 byl tento úřad na základě zákona o prokuratuře č. 65/1952 Sb. nadán i kompetencemi všeobecného dozoru nad dodržováním zákonitosti (předtím jen dozor nad trestním řízením).³²

³² Srov. Kollmann, Josef: Okresní prokuratura Praha (1. 2. 1949–31. 12. 1956). Documenta Pragensia 8, 1988, s. 281–288.

Agenda prokuratury byla zpočátku rozdělena na 14 referátů, od 1. 9. 1951 na 10 oddělení – s příslušností jednak místní pro čtvrti města, jednak věcnou. Zvláštního významu nabylo dopravní oddělení, jehož územní pravomoc přesahovala hranice města Prahy.³³

Písemnosti fondu byly do AMP postupně přebírány na základě výběru archiválií ve skartačním řízení, prováděného v letech 1982–1993. Od roku 1992 AMP též usiloval o převzetí tzv. utajované spisovny, střežené v prostorách spisovny Městské prokuratury v Lazarské ulici, Praha 2. Ta obsahovala celkem 61 svazků utajovaných písemností, z nichž u 43 svazků byla původcem Okresní prokuratura v Praze, u zbylých pak Městská prokuratura v Praze a Obvodní prokuratura pro Prahu 1–16 z let 1957 až 1960(65). Nešlo o utajované písemnosti v dnešním slova smyslu, ale o spisy agend Pt, Pv a Pnt (viz dále), které byly svého času označeny za tajné a jako takové vyňaty z jednotné řady spisů a uloženy odděleně. Zatímco u spisů soudních (býv. Okresního, resp. Lidového soudu trestního v Praze) došlo u analogických případů v roce 1960 ke hromadnému odtajnění takovýchto spisů a k jejich navrácení do jednotné spisové řady, u spisů pražských prokuratur bylo nadále zachováno jejich utajení a zvláštní uložení. Úsilí AMP bylo korunováno úspěchem v roce 2003, kdy Městské státní zastupitelství rozhodlo, že dle § 1 instruce MSp z 6. 7. 1999 čj. 61/99-ÚOO/SOBŘ bude u shora jmenovaných písemností zrušen stupeň utajení. Veškeré svazky byly pak v srpnu 2003 fyzicky převzaty k trvalému archivnímu uložení.

Do Archivu hl. města Prahy byly převzaty všechny dochované evidenční pomůcky a výběrové spisy všech agend tohoto původce. Jádrem fondu jsou písemnosti agendy Pt (trestní věci; do 1. 8. 1950 pod zn. St; od 1. 4. 1954 [rozdělení agendy na Pt a Pv] trestní věci, v nichž prokurátor podal žalobu) a Pv (od 1. 4. 1954; trestní dozor v ostatních věcech, deníky vyšetřovatele prokuratury). Při jejich výběru byl kladen důraz zejména na spisy týkající se „politických“ deliktů, včetně řízení proti emigrantům (většina úkonů tohoto řízení byla od roku 1950 v kompetenci prokuratury), dále závažných násilných trestných činů proti osobám, jako je vražda, loupež, znásilnění či těžké ublížení na zdraví, deliktů mravnostního rázu, některých trestných činů hospodářských a obecně pak všech deliktů trestaných odnětím svobody na více než 1 rok nepodmíněně. Ve fondu jsou dále obsaženy vybrané spisy správní – Spr (do 1. 8. 1950 pod zn. Pres). Výběrově převzaté spisy agendy všeobecného rejstříku Pnt (do 1. 8. 1950 pod zn. NSt) se v převážné míře týkají podezřelých úmrtí osob, zejména sebevražd. Kompletně byly pak převzaty spisy agendy dohledu ve věcech tiskových Tlz (od 1. 8. 1950 v rámci agendy Pnt jako podagenda „Pnt-tisk“), obsahující vždy exempláře zabavených tiskovin (periodik)! Fond je tak nejen důležitým doplňkem paralelně vedených písemností soudních, ale i sám o sobě cenným historickým pramenem.

Fond je částečně uspořádán; bývalé utajované spisy jsou uloženy separátně a evidovány formou inventárního soupisu.

Obvodní prokuratury pro Prahu I–XVI, 1957–1960 (č. km. spisu 45)

Fond o rozsahu 30,50 bm tvoří 182 knih, 131 kartonů a 77 balíků.

Sdružený fond dvanácti původců, vzniklých v rámci reorganizace pražské prokuratury na základě nového zákona o prokuratuře č. 65/1956 Sb., s účinností od 1. 1. 1957. Agenda dosavadní Okresní prokuratury v Praze byla k tomuto datu decentralizována do dvanácti

³³ Z tohoto oddělení se později vyvinula Dopravní prokuratura pro území hl. města Prahy; zřízená od 1. 4. 1964. Srov. tamtéž, s. 285.

AMP převzal dne 12. 10. 2015 mimo skartační řízení ze SOA Praha mezi jiným spisy Dopravní prokuratury v Praze z let 1990–1994, spolu se spisy Obvodní prokuratury pro netrestní věci v hlavním městě Praze (zřízené s účinností od 1. 11. 1991 výnosem Generálního prokurátora České republiky č. 441/1991 Sb.) z let 1991–1994, které v obou případech dosud nebyly zaevidovány do PEvA, ani blíže prozkoumány. Po osudech starších spisů Dopravní prokuratury v Praze zatím nebylo pátráno.

obvodních prokuratur pro (tehdy ještě) šestnáct pražských územních obvodů. Působnost čtyř z těchto obvodních prokuratur se vztahovala na dva městské obvody zároveň. Z „důvodu účelnosti“ se vztahovala působnost obvodního prokurátora: pro Prahu 4 i na územní obvod ONV v Praze 16, pro Prahu 5 i na územní obvod ONV v Praze 6, pro Prahu 10 i na územní obvod ONV v Praze 11, pro Prahu 14 i na územní obvod ONV v Praze 15. Pro obvody ostatních ONV byly zřízeny samostatné obvodní prokuratury.³⁴

Současně byla zřízena i Městská prokuratura v Praze, a to jako těmto obvodním prokuraturám nadřízený, druhoinstanční orgán na úrovni krajské prokuratury.

Značná část spisů vzešlých z činnosti Obvodních prokuratur pro Prahu I–XVI se v roce 1975 stala obětí neuvážené, „od stolu“ provedené skartace. Rádný výběr archiválií byl pak prováděn od roku 1999, nejdříve v depozitářích spisovny Městského státního zastupitelství (MSZ) v Praze v budově Obchodního soudu (krajského) ve Slezské ulici v Praze 2 a později ve spisovně MSZ dislokované v budově Obvodního státního zastupitelství (OSZ) pro Prahu 1 a 7 v Praze na Klárově (nábřeží Edvarda Beneše). Přebírání a tím i následné archivní zpracování písemností bylo bohužel také vážně narušeno povodní v roce 2002, která zaplavila část spisovny MSZ dislokované na malostranském Klárově a v jejímž důsledku došlo k fyzickému poškození, resp. zániku části evidenčních pomůcek i spisů. V rámci popovodňových záchranných prací převzal AMP na vysušení celé řady spisů s již uplynulší skartační lhůtou, v nichž poté provedl vnitřní skartaci. Rovněž převzal všechny nezatopené evidenční pomůcky.

Obsah fondu těchto původců tvoří zejména knihy pomocné evidence, včetně správních deníků (Spr), rejstříků k agendám dozoru v trestním řízení (Pv), dozoru občansko-soudního (Pc) a dozoru všeobecného (Pd) i všeobecných rejstříků věcí jinam nepatřících (Pn). Jádrem dochovaných spisů jsou pak spisy agend Pv, Pn a Spr, které byly u prokuratury vedeny jako utajované, separátně uloženy a následně archivem kompletně roku 2003 převzaty – spolu s utajovanými spisy bývalé Okresní prokuratury v Praze (viz výše).

Fond dosud není archivně zpracován.

Městská prokuratura (státní zastupitelství) Praha, 1957–(2004) (č. km. spisu 46)

Fond o rozsahu 109,40 bm tvoří 48 knih, 290 kartonů a 356 balíků.

Fond je ponecháván jako otevřený, navzdory níže zmíněným legislativním a organizačním změnám, včetně změny názvu původce na Městské státní zastupitelství v Praze ke dni 1. 1. 1994, neboť tyto úpravy nezměnily zásadním způsobem kompetenční náplň původce ani nepřinesly jeho strukturální změnu.

Městská prokuratura v Praze vznikla současně s výše uvedenými dvanácti pražskými obvodními prokuraturami na základě nového zákona o prokuratuře č. 65/1956 Sb., s účinností od 1. 1. 1957, jako těmto prokuraturám nadřízený druhoinstanční orgán v postavení prokuratury krajské. S účinností od 1. 4. 1960 byl počet podřízených obvodních prokuratur snížen na deset – tak, aby odpovídaly novému územnímu členění státu dle zákona č. 36/1960 Sb., který samostatnou územní jednotku hlavního města Prahy rozčlenil na deset obvodů. V období po 17. listopadu 1989 pak na základě zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, který zřídil státní zastupitelství jako soustavu úřadů státu, určených k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu, vzniklo i Městské státní zastupitelství v Praze. V rámci soustavy státního zastupitelství vykonává s účinností od 1. 1. 1994 v obvodu hlavního města Prahy působnost krajského státního zastupitelství. Působnost okresních státních zastupitelství vykonávají obvodní státní zastupitelství.

³⁴ Oběžník rady ÚNV hl. města Prahy – odboru organizačního a kontrolního ze dne 27. 12. 1956, určený radám ONV v Praze 1–16, informující o zřízení městské prokuratury v Praze a obvodních prokuratur v Praze. (Interní materiál oddělení fondů státních orgánů AMP, založený v kmenovém spisu původce.)

Písemnosti fondu byly do AMP přebírány na základě výběru archiválií ve skartačním řízení prováděného na spisovných původců v letech 1999–2004, bohužel rovněž narušeného povodní v roce 2002 (viz výše), která zapříčinila škody na celistvosti a na fyzickém stavu písemností. Protokolem ze dne 30. 12. 2004 byly všechny k tomuto dni vybrané písemnosti Městské prokuratury v Praze z let 1957–1973(75) převzaty do AMP. Ke dni 17. 6. 2010 AMP dokončil zrychlené archivní posuzování ve spisovně MSZ Praha v Lazarské ulici, kterou bylo nutno vyklidit kvůli rekonstrukci a stěhování, a převzal mj. zde uložené písemnosti Městské prokuratury v Praze, agendy Kv (dozor v trestním řízení), resp. (od 1. 1. 1976³⁵) agendy 1 Kv (pro trestní věci podle první hlavy zvláštní části trestního zákona, včetně dozoru nad vyšetřováním prováděným vyšetřovateli Státní bezpečnosti) z let 1957–1981. Před zahájením Generální inventury (GI) archivních souborů v roce 2012 pak AMP ještě převzal 14 balíků spisů agendy 2 Spr z let 1976–1989.

Fond Městská prokuratura (státní zastupitelství) Praha, 1957–(2004), tedy obsahuje doposud převzaté evidenční pomůcky z let 1957–1975: rejstříky (seznamy jmen) dozoru občanskosoudního (Kc), všeobecného (Kd) a věci ostatních, jinam nepatřících (Kn); dále rejstříky (seznamy jmen) Kv a KPt (pro trestní věci vyřizované krajskou prokuraturou jako prokuraturou nadřízenou, tj. spisy druhoinstanční); konečně též správní rejstříky (Spr).

Z dochovaných spisů pak výběrově převzaté spisy z období let 1957–1975, zejména spisy správní (Spr – ty až do roku 1989), spisy netrestních agend (Kc, Kd, Kn), spisy odvolací, druhoinstanční (Kpt), spisy Kv a 1 Kv (ty až do roku 1981) a spisy vyšetřovacích agend Vk (vyšetřovatel krajské prokuratury) a Vkn (vyšetřování ostatní). Konečně též spisy agendy Sk (stížnosti podávané na zaměstnance prokuratury) z let 1957–1965.

Fond dosud není archivně zpracován.

Pozn.: U tohoto původce, jakož i u následujících fondů Obvodních prokuratur (státních zastupitelství) pro Prahu 1–10, uvádíme v rozsahu fondů údaje platné ke dni ukončení GI v rámci oddělení fondů Státních orgánů AMP, tj. ke dni 30. 5. 2014 (na rozdíl ode všech ostatních fondů, kde uvádíme údaje platné ke dni 31. 12. 2016). Je tomu tak proto, že velká část písemností těchto původců, převzatých do AMP po ukončení GI, byla převzata v rámci „záchranných“ akcí (při vzestupu hladiny podzemních vod či v rychlosti před stěhováním spisoven původců) včetně „en bloc“ přejímaných klíčových agend (zejména Pv, resp. Kv), u kterých teprve bude provedena či dokončena vnitřní skartace, a až poté budou zaevidovány do PEvA – ve svém finálním rozsahu. I tak jsou ovšem započítány do (v úvodu zmíněného) celkového rozsahu bm a za rozborem fondů pražských obvodních prokuratur (státních zastupitelství) bude pro úplnost podán souhrnný přehled všech přejímek písemností dotčených původců v době od ukončení GI do 31. 12. 2016.

Obvodní prokuratury (státní zastupitelství) pro Prahu 1–10, 1960–(2004) (č. km. spisu 47–56)

Dosud neuzavřené fondy, jejichž rozsah (ke dni 30. 5. 2014) činí u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 1**: 97,57 bm (= 1 kniha, 695 kartonů a 123 balíků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 2**: 20,52 bm (= 9 knih a 163 balíků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 3**: 41,38 bm (= 6 knih, 226 kartonů a 122 balíků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 4**: 68,47 bm (= 10 knih, 89 kartonů a 666 balíků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 5**: 0,90 bm (= 3 knihy a 6 kartonů); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 6**: 30,55 bm (= 12 knih a 243 kartonů); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 7**: 32,37 bm (= 9 knih, 72 kartonů a 298 ba-

³⁵ Počátek účinnosti Příkazu generálního prokurátora ČSR ze dne 23. 6. 1975, o spisové službě na prokuratuře.

líků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 8:** 46,69 bm (= 10 knih, 11 kartonů a 448 balíků); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 9:** 1,57 bm (= 32 knih a 11 kartonů); u **Obvodní prokuratury (státního zastupitelství) pro Prahu 10:** 41,49 bm (= 6 knih a 331 kartonů).

Celkem je tedy v těchto deseti fondech obsaženo 381,50 bm dokumentů; z podstaty věci jde v naprosté většině o písemnosti trestních agend. Není zde započítán více než tříčtvrtinový podíl pražských obvodních prokuratur (státních zastupitelství) na přejímkách celkem 195 bm materiálu, uskutečněných v době od ukončení GI do 31. 12. 2016 (viz dále).

Původci těchto deseti fondů jsou pražské obvodní prokuratury zřízené s účinností od 1. 4. 1960 a působící pro jednotlivé pražské obvody na úrovni prokuratur okresních. Vznikly v souvislosti s novým územním členěním státu, v podstatě redukcí původního počtu dvanácti pražských obvodních prokuratur působících na této úrovni již od roku 1957 (viz výše). Ze stejných důvodů jako u fondu Městské prokuratury (státního zastupitelství) v Praze nebyly změny uskutečněné s účinností od 1. 1. 1994 na základě zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, včetně změny názvu pražských obvodních prokuratur na obvodní státní zastupitelství, důvodem k uzavření fondů těchto původců.

Písemnosti pražských obvodních prokuratur byly do AMP přebírány na základě výběru archiválií ve skartačním řízení prováděného na spisovných původců v letech 1999–2004, bohužel rovněž narušeného povodní v roce 2002 (viz výše), která zapříčinila škody na celistvosti a na fyzickém stavu písemností. Protokolem ze dne 30. 12. 2004 byly všechny k tomuto dni vybrané písemnosti Obvodních prokuratur pro Prahu 1–10 z let 1960–1976 převzaty do AMP. Ke dni 17. 6. 2010 AMP dokončil zrychlené archivní posuzování ve spisovně MSZ Praha v Lazarské ulici, kterou bylo záhodno vyklidit před stěhováním, a převzal zde uložené písemnosti Obvodních prokuratur Praha 1, 3, 4, 7, 8 a 9. Spisy klíčové agendy Pv z rozmezí let 1960–1986 přitom byly převzaty kompletně, s tím že teprve na půdě AMP bude provedena vnitřní skartace. Před zahájením GI v roce 2012 pak AMP ještě převzal spisy Obvodních prokuratur pro Prahu 1 (2 Pv 1978–1980), Prahu 3 (Pv 1961–1979, Po 1976–1979, Pc 1974–1980, Pd 1971–1987, Pn 1969–1978) a Prahu 6 (Pv 1965–1977, Po 1974–1989, Pn 1970–1975, Pc 1974–80).

Fondy pražských obvodních prokuratur tedy obsahují doposud převzaté dochované evidenční pomůcky z let 1960–1976 (1989): rejstříky (seznamy jmen) agend Spr, Pv, Pn, Pc a Pd z uvedeného období. Ojedinele jsou dochovány knihy stížností Sk.

Ze spisů pak výběrově převzaté agendy z uvedeného období: spisů správních (Spr), spisů dozoru v trestním řízení (Pv) a věcí týkajících se přečinů (Po), spisů vyšetřovací agendy (Vp), spisů všeobecného rejstříku (Pn), jakož i spisů občanskosoudního dozoru (Pc) a všeobecného dozoru (Pd).

Při výběru z trestních agend (Pv, Vp) byl kladen důraz zejména na spisy týkající se „politických“ deliktů, závažných násilných trestných činů proti osobám, jako je vražda, loupež, znásilnění či ublížení na zdraví, ale i neúmyslných deliktů, kdy došlo k úmrtí osob. Dále deliktů mravnostního rázu, některých trestných činů hospodářských, zejména spekulace, a obecně pak všech deliktů trestaných odnětím svobody na více než 1 rok nepodmíněně. Při výběru z netrestních agend byly uschovávány zejména spisy týkající se podezřelých úmrtí osob, zejména sebevražd, pracovních úrazů, velkých škod na veřejném majetku, prověrek vůči orgánům bytových družstev, státní správy, ale i prokuratury samé, stížností občanů na porušování pravidel občanského soužití, vyklizení bytů, zbavení svéprávnosti a zahlazování odsouzení. Výběrově podchycovanými jevy byly též majetkové přesuny související s vyvlastňováním a zasahování prokuratury do dědických řízení vztahujících se k osobám žijícím v exilu.

Fondy dosud nejsou archivně zpracovány.

Přehled všech přejímek písemností Městské prokuratury (státního zastupitelství) Praha, 1957–(2004) a Obvodních prokuratur (státních zastupitelství) pro Prahu 1–10, 1960–(2004) v době od ukončení GI (30. 5. 2014) do 31. 12. 2016:

AMP převzal v uvedeném období celkem 195 bm písemností nadepsaných původců.

V květnu roku 2014 došlo k vzestupu hladiny podzemních vod ve spisovně MSZ na ma-lostranském Klárově a k průniku cca 3 cm vody do místnosti, kde byla uložena část spisů Obvodní prokuratury pro Prahu 5, zejména klíčové agendy Pv. AMP za této situace překročil k záchrannému „en bloc“ převezení spisů této agendy (50 bm) dne 2. 6. 2014. Po provedení dezinfekce byla zahájena vnitřní skartace těchto spisů v AMP.

Dne 8. 12. 2014 převzal AMP spisy Městské prokuratury v Praze (agendy 2 Kv [pro trestní věci, v nichž prokuratura vykonává dozor nad vyšetřováním prováděným vyšetřovateli VB], 1979–1987) a Obvodní prokuratury pro Prahu 2 (Pv, 1961–1990), celkem 560 bal. = 67 bm. Z důvodu zahájení stěhování prostor uvedené spisovny MSZ, dislokované v budově Obvodního státního zastupitelství (OSZ) pro Prahu 1 a 7 v Praze na Klárově (nábřeží Edvarda Beneše), byly spisy urychleně převzaty bez provedení výběru, tedy s tím, že bude provedena vnitřní skartace v AMP a teprve pak budou spisy zaevidovány do PÉvA.

Dne 13. 4. 2015 převzal AMP od Městského státního zastupitelství v Praze výběrově i razítka MSZ a pražských OSZ navržená k vyřazení (celkem 24 ks).

Dne 3. 9. 2015 převzal AMP 32 balíků (4 bm) písemností Městské prokuratury v Praze – spisy agendy všeobecného rejstříku Kn (2 Kn) z let 1990–1991, vybrané ve skartačním řízení na spisovně Městského státního zastupitelství v Praze, nám. 14. října 9, Praha 5.

Dne 12. 10. 2015 převzal AMP mimo skartační řízení ze SOA Praha 11 bm písemností Městské prokuratury (Městského státního zastupitelství) v Praze z let 1990–1995, konkrétně spisy agend Kd (všeobecný dozor), Kc (občanskosoudní dozor), KZc (spisy o účasti v občanském soudním řízení, nová sp. zn. počínaje rokem 1994), Kn a VKn (pro věci všeobecné, jinam nepatřící).³⁶ Téhož dne pak i 23,25 bm písemností Obvodních prokuratur pro Prahu 1 až 4 a pro Prahu 6 až 9 z let 1989 až 1998, včetně spisů Dopravní prokuratury (1990–1994) a Obvodní prokuratury pro netrestní věci (1991–1994),³⁷ konkrétně spisy agend Pc, Pd, Po, Pd, Pn, Pv, Spr a Zn a registraturní pomůcky agend Kc, Pd, Pc.

Konečně dne 10. 11. 2016 převzal AMP 39 bm písemností z let 1960–2003 vybraných ve skartačním řízení na spisovně MSZ v Praze na Klárově, jejichž původci jsou Městská prokuratura (Městské státní zastupitelství) v Praze, Obvodní prokuratury pro Prahu 1 až 6, Obvodní prokuratura (státní zastupitelství) pro Prahu 7 a Obvodní prokuratury pro Prahu 8 až 10, a to v souvislosti se závěrečnou fází stěhování uvedené spisovny.

Státní arbitráž pro hlavní město Prahu, 1950–1991 (č. km. spisu 42)

Fond o rozsahu 16,60 bm tvoří 145 knih, 37 kartonů a 41 balíků.

Pod názvem Státní arbitráž pro hlavní město Prahu fungovala daná instituce od 1. 1. 1963. Jejím předchůdcem byla Státní arbitráž při ÚNV Praha (od 1953), resp. Krajská arbitrážní komise při ÚNV Praha (od r. 1950). Do roku 1962 působily arbitrážní komise, resp. státní arbitráže při každém KNV, komise působící při ÚNV Praha tedy měla širší krajskou působnost. Teprve podle zákona ze dne 19. prosince 1962 č. 121/1962 Sb., o hospodářské arbitráži, začala k 1. 1. 1963 působit Státní arbitráž pro hlavní město Prahu, která dle § 6, odst. 1, písm. b) zákona vykonávala působnost krajské státní arbitráže pro území hlavního města Prahy. Nová Státní arbitráž pro hlavní město Prahu si k sobě priorovala i starší spisy z okruhu své územní působnosti.

³⁶ Spolu se spisy, uloženými v celkem 93 kartonech, předal SOA Praha též inventární soupis těchto dokumentů pořízený Mgr. Silvií Kramářovou.

³⁷ Viz pozn. č. 33.

Základním úkolem arbitráže bylo rozhodovat spory mezi socialistickými hospodářskými organizacemi. Zákonné opatření č. 106/1967 Sb. ze dne 16. listopadu 1967 oprávnilo Státní arbitráž pro hlavní město Prahu k projednávání sporů, při nichž jednou ze stran byla organizace pověřená prováděním zahraničního obchodu. Zákonem č. 106/90 Sb. z 19. dubna 1990 (kterým se mění a doplňuje zákon č. 121/62 Sb.) se hospodářská arbitráž stala soustavou nezávislých orgánů rozhodujících hospodářské spory. K 1. 1. 1992 byly kompetence Státní arbitráže pro hlavní město Prahu převedeny ke Krajskému obchodnímu soudu v Praze.

AMP v období před zánikem původce postupně převzal jeho písemnosti z období let 1950–1971. Další, již archivně posouzené spisy z let 1972 a 1973, jakož i spisy z let 1974–1984 byly na půdě státní arbitráže neoprávněně skartovány. Spisy z let 1985–1991 byly po ukončení činnosti původce převzaty Krajským obchodním soudem v Praze. Ty z nich, které byly u Státní arbitráže pro hlavní město Prahu již ukončeny (a nebyly tudíž priorovány k novým soudním spisům), byly pak po uplynutí skartačních lhůt na půdě spisovny soudu³⁸ archivně posouzeny a převzaty v roce 2014. Šlo o celkem 8,5 bm spisů agendy arbitrážních sporů býv. Státní arbitráže pro hlavní město Prahu z let 1987–1991. Tento přírůstek byl v téměř jedné doplněn převzetím spisů téže agendy z let 1985–1986 a registraturních pomůcek z let 1973 až 1986 (celkem 5 bm písemností) od SOA Praha mimo skartační řízení.

Obsahem fondu tedy jsou – vedle evidenčních pomůcek dochovaných pouze z let 1951 až 1967 a 1973–1986 – zejména vybrané spisy týkající se projednávání sporů mezi hospodářskými organizacemi (včetně sporů, kde byly jednou ze sporných stran správní orgány) z let 1950–1971, od roku 1967 včetně projednávání sporů, při nichž jednou ze stran byla organizace pověřená prováděním zahraničního obchodu, a dále z let 1985–1991.

Fond je zpřístupněn formou dílčího inventáře pro období let 1950–1971, sepsaného roku 1994, tedy po dokončení první fáze přebírání písemností, v souvislosti se zánikem původce.

Městské sdružení advokátů v Praze, 1957–1990 (č. km. spisu 43)

Fond o rozsahu 7,00 bm tvoří 61 kartonů.

Městské sdružení advokátů v Praze vzniklo na základě zákona č. 57/1963 Sb., o advokacii. Tento zákon vytvořil s účinností od 19. 7. 1963 následující organizační strukturu advokacie: nejvyšším článkem bylo Ústředí československé advokacie, na území jednotlivých krajů řídila a kontrolovala výkon advokacie Krajská sdružení advokátů a pro území hl. města Prahy bylo jejich obdobou právě Městské sdružení advokátů. Advokáti působili v advokátních poradnách, zřízených v okresech (obvodech), a byli členy územně příslušného sdružení. V podstatě byli zaměstnanci příslušného sdružení. Poradny nevystupovaly vlastním jménem a byly jen pracovišti jednotlivých sdružení.

Městské sdružení advokátů zaniklo s novým zákonem o advokacii č. 128/1990 Sb., jímž byla s účinností od 1. 7. 1990 zřízena Česká advokátní komora jako právní nástupce Ústředí české advokacie v Praze, krajských sdružení advokátů i Městského sdružení advokátů v Praze.

Obsah fondu tvoří písemnosti převzaté roku 1990 Archivem hl. města Prahy od Likvidační komise zaniklého Městského sdružení advokátů v Praze, a to jednak kompletně převzaté utajované písemnosti (5 kartonů), jednak výběrově převzaté písemnosti administrativní. Převzaté administrativní písemnosti jsou patrně torzem – naprostá většina jich pochází z osmdesátých let, vůbec nejstarší jsou z roku 1971. Utajované písemnosti jsou naproti tomu zřejmě dochovány kompletně a jsou mezi nimi též priora od roku 1957. Týkají se samotného vymezení utajovaných skutečností a zacházení s nimi. V pozdější době pak zejména styku s cizinou a cizinci. Nalezeme zde však i personální záležitosti, kupř. záznam

³⁸ Krajský soud obchodní v Praze působil od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2000, kdy jeho agendu převzalo obchodní oddělení Městského soudu v Praze, a to i s budovou soudu ve Slezské ul. v Praze 2.

o pohovoru, uskutečněném v roce 1963 na základě usnesení ÚV KSČ, s advokáty dr. V. Bar-tošem, dr. V. Fáčkem, dr. Z. Šustou a dr. J. Vízkem obviněnými z podílu na porušování so-cialistické zákonitosti v padesátých letech, kdy hájili obviněné v procesech se Slánským, Švermovou, Závodským ad.

Součástí fondu nejsou a být ani nemohou tzv. klientské spisy jednotlivých advokátů, ne-boť tyto spisy nejsou součástí Národního archivního dědictví a jako takové nepodléhají ar-chivnímu dohledu.

Fond je uspořádán a zpřístupněn formou inventáře.

Notáři Praha, 1850–1951 (č. km. spisu 41)

Fond o rozsahu 130,00 bm tvoří 1516 knih, 71 typářů (= 28 pečetidel a 43 razítek) a 764 kar-tonů.

Jedná se fondy notářů ustanovených na základě notářského řádu vydaného 29. 9. 1850, který v Čechách nabyl účinnosti k 1. 10. 1851, a předpisů jej nahrazujících, z nichž notářský řád z roku 1871 zůstal v platnosti až do 31. 12. 1951.

Fond je vnitřně členěn na dvě relativně samostatná manipulační období: 1850–1903 a 1904–1951. Ta vznikla zcela uměle, v důsledku okolnosti, že písemnosti pražských notářů byly do AMP převzaty ve dvou částech, a to s velkým časovým odstupem. První část již v ro-ce 1956, druhá teprve v roce 1990.

Při obou předáních byla povolena skartace podstatné části notářských spisů. V obou ma-nipulačních obdobích byl proveden výběr dalších notářských písemností poněkud odlišně: Od roku 1904 byly (na rozdíl od období předchozího) vybírány k uložení – vedle notář-ských spisů – jen rejstříky a indexy k nim, které byly převzaty kompletně. Legalizační proto-koly byly hromadně vyřazeny. Totéž platí (až na výjimky) i o depozitních knihách, knihách svatebních smluv, knihách směnečných protestů a seznamech osob pod kuratelou. Ve star-ším manipulačním období (1850–1903) jsou tyto písemnosti (a navíc i seznamy testátorů) naopak ve výběru zastoupeny. Zachovány jsou zde i některé písemnosti vzniklé z činnosti notářů jako soudních komisařů. Při pořádání fondu v letech 1991–1995 byl tento výběr re-spektován a až na několik silně poškozených spisů a technickou skartací byl převzatý mate-riál ponechán.³⁹

Základem celého fondu jsou tedy kompletně převzaté notářské rejstříky (knihy, do nichž notáři zaznamenávali v chronologické řadě všechny spisy, označené čísly jdoucími za se-bou v nepřetržité řadě od zahájení do ukončení činnosti notáře v určitém obvodu) a in-dexy k těmto rejstříkům, doplněné zejména ve starším manipulačním období uvedenými pomocnými notářskými knihami. Spisy jsou pak převzaty výběrově – s výjimkou hromad-ně vyřazených legalizačních protokolů mladšího období. Knihy i spisy jsou v rámci ma-nipulačních období seřazeny abecedně podle jmen notářů a u jednoho každého notáře pak chronologicky, resp. numericky podle čísel jednacích. Součástí fondu nejsou dosud nepřez-vaté (s ohledem na skartační lhůty) spisy notářské, jimiž byla sepsána poslední vůle, resp. vlastnoruční, u notáře uložené závěti.

K fondu byla roku 1996 přiřazena sbírka abecedně seřazených notářských typářů. Fond je uspořádán a zpřístupněn formou inventáře.

Státní notářství Praha, 1952–1960 (č. km. spisu 59)

Fond o rozsahu 3,00 bm tvoří 30 balíků.

Normativními právními akty z roku 1951 (zákon č. 116/1951 Sb. a nařízení min. sprá-vednosti č. 117/1951 Sb.) byla notářství přetvořena ve státní úřady s novými úkoly. Státní

³⁹ Pátková, Hana – Kreuz, Petr: Notáři Praha, 1850–1951, Inventář, AMP 1996, s. 4.

notářství byla zřízena od počátku roku 1952 ve všech sídlech okresních (od roku 1953 lidových) soudů a pro jejich celé obvody. Tak vzniklo i Státní notářství Praha. Státní notáři působili jednak ve vlastním oboru působnosti, jednak z pověření soudu a konečně na žádost účastníků.

Obsahem fondu jsou prozatím jen nahodile převzaté materiály z roku 1952, tedy z počátku činnosti nově vzniklého Státního notářství v Praze, dohledané při provádění GI 2012. Všechny ostatní písemnosti tohoto původce jsou dosud uloženy na Centrální spisovně Městského soudu v Praze, podobně jako písemnosti nástupnických Obvodních státních notářství pro Prahu 1–10, působících v letech 1960–1992.

Dnem 1. 1. 1993, kdy vstoupil v platnost nový notářský řád, v podstatě obnovující instituci veřejných notářů na principech stanovených již shora zmíněným notářským řádem z roku 1850, včetně jejich působení jako soudních komisařů, byla všechna státní notářství zrušena. Jejich písemnosti týkající se již uzavřených věcí byly postoupeny příslušným soudům, v případě Prahy tedy Obvodním soudům pro Prahu 1–10 a od nich později převedeny na uvedenou Centrální spisovnu Městského soudu v Praze.

Komise č. 1 pro zařazování do TNP se sídlem v Praze, 1948–1950 (č. km. spisu 57)

Fond o rozsahu 12,30 bm tvoří 6 kartoték a 106 kartonů.

Původcem fondu je Komise pro zařazování osob do táborů nucené práce č. 1 se sídlem v Praze. Vznikla na základě zákona č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce, s působností pro obvod ÚNV hl. města Prahy. Sidlila na Národní třídě č. 13. Tříčlenné komise zřízené na základě uvedeného zákona Ministerstvem vnitra, resp. krajskými národními výbory, rozhodovaly o zařazení osob do táborů nucené práce (TNP) až na dobu 2 let. Do TNP byly zařazovány na „převýchovu“ jednak osoby vyhýbající se práci, jednak osoby ohrožující výstavbu lidově demokratického zřízení nebo hospodářský život. V praxi zpravidla pouze z titulu svého „reakčního zaměření“. Do TNP byli rovněž zařazováni – jaksi návdavkem – občané, kteří si již odpykali trest uložený soudem podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, přičemž od poloviny roku 1950 se tak dělo z rozhodnutí komisí pro podmíněné propuštění [sic!] při krajských soudech.

TNP byly využity i k realizaci dvou masových perzekučních „akcí“ komunistického režimu. Na podzim roku 1949 to byla tzv. Akce T-43, která měla přinést „vyčištění velkých měst od reakce“, a to zařazením vytípaných osob do TNP, spojeným s vysídlením těchto osob a jejich rodinných příslušníků především z Prahy, ale i z dalších velkých měst.⁴⁰ Na přelomu let 1949 a 1950 pak proběhla v několika fázích tzv. Akce D, spočívající v prikazování nepohodlných důstojníků armády, kupř. letců z Anglie, do TNP Mírov. Táborů nucené práce byly definitivně zrušeny až v roce 1954.

Písemnosti Komise č. 1 byly do AMP převzaty v šedesátých letech 20. století, přičemž spisy věznice Mírov se podařilo zachránit v posledním okamžiku před odvozem do stoupy.⁴¹

Jádrem fondu Komise č. 1 jsou spisy týkající se „řádného“ zařazování osob do TNP a dále spisy o „mimořádném“ hromadném internování občanů z řad tzv. buržoazie v rámci „akce T-43“. Odděleně jsou uloženy i spisy týkající se občanů (zejména bývalých důstojní-

⁴⁰ Vysídlovací část akce se nezdařila zcela dle představ svých iniciátorů, myšlenka očisty velkoměst od reakce tím ovšem nezankla. V Praze (v menší míře i v Brně a Bratislavě) byly později seznamy „nespolehlivých osob“ z Akce T-43 využity ještě jako jeden z podkladů pro provádění tzv. Akce B, realizované v letech 1952 až 1953, jejímž cílem bylo „vystěhovávat“ osoby obývajících byty proti veřejnému zájmu“ a následně přidělování těchto bytů zejména důstojníkům armády, StB a pracovníkům aparátu KSČ.

⁴¹ Ledvinka, Václav a kol.: Archiv hlavního města Prahy. Pamětní kniha k otevření novostavby. Praha 1997, s. 28.

ků armády) zařazených do TNP Mírov. Ke spisům jsou dochovány původní abecední kartotéky. Fond dosud není archivně zpracován.

Malý dekret, 1945–1948 (č. km. spisu 58)

Fond o rozsahu 152,95 bm tvoří 10 knih, 54 kartoték a 1275 kartonů.

Původcem fondu jsou Trestní komise vyšetřovací a nalézací Ústředního národního výboru hl. města Prahy, které prováděly řízení podle dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 138/1945 Sb., o stíhání některých provinění proti národní cti – tzv. „malého dekretu“. Ten byl vydán v návaznosti na vydání retribučního dekretu ze dne 19. června 1945 č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech,⁴² známého též pod neoficiálním názvem „velký dekret“. Mimořádné lidové soudy, zřízené k jeho provádění v sídlech soudů krajských, rozhodovaly v pětičlenných senátech a proti jejich rozsudkům nebylo opravných prostředků. Dolní hranice trestní sazby přitom činila 5 let těžkého žaláře. Ke stíhání méně závažných projevů kolaborace byl pak vydán „malý dekret“, podle něhož měl být potrestán „okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1 000 000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo všemi těmito tresty“ ten, kdo v době zvýšeného ohrožení republiky „nepřístupným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení“. Podle směrnic Ministerstva vnitra k tomuto dekretu prováděly řízení pětičlenné trestní komise (vyšetřovací a nalézací) okresních národních výborů (v Praze Ústředního národního výboru hl. m. Prahy). Jejich předsedou býval právník.

Účinnost obou retribučních dekretů zanikla ke dni 4. 5. 1947 a nedokončené případy pak převzaly řádné soudy, v Praze výše uvedený Okresní soud trestní (pro přestupky). Jedním z prvních počínů poúnorového režimu bylo ovšem obnovení účinnosti „velkého“ retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví zákonem ze dne 25. března 1948 č. 33/1948 Sb. (tato účinnost definitivně zanikla k 31. 12. 1948). Zákonem č. 34/1948 Sb. z téhož dne byla rovněž téměř plně obnovena i účinnost „malého dekretu“, a to formou revize, příp. i zahájení řízení, přičemž jako nejzazší termín pro zahájení revize či řízení byl stanoven 31. červenec 1948.

Jednotlivé trestní komise postupovaly vyřízené spisy k uložení Referátu pro vnitřní národní bezpečnost ÚNV hl. m. Prahy, kde byly očíslovány v jedné řadě a opatřeny abecední kartotékou. Počátkem padesátých let byl všechn materiál postoupen Ministerstvu národní bezpečnosti, kde byly neodborně přemanimulovány spisy přibližně v rozmezí pův. č. 1–5500 (z celkového množství cca 43 000 spisů). Ty byly dle nezjištěných kritérií seskupovány do jakýchsi sdružených spisů, obsahujících cca pět až deset spisů původních, a opatřeny sign. „36“ s novými čísly. U všech ostatních byl pouze předrazen znak „36“ před původní číslici z magistrátní evidence. Do AMP byl celý fond předán Ministerstvem vnitra roku 1960.

Fond obsahuje uvedených cca 43 000 spisů celkem 57 trestních komisí vyšetřovacích a nalézacích ÚNV hl. m. Prahy, k nimž je dochována původní abecední kartotéka. Fond dosud není archivně zpracován.

⁴² Dekretem č. 17/1945 Sb. z téhož dne byl rovněž zřízen tzv. Národní soud, určený ke stíhání protektorátních prominentů, který byl vázán hmotněprávními předpisy retribučního dekretu č. 16/1945 Sb.

Přehled vyhotovených archivních pomůcek justičních fondů v AMP

(řazený dle roku vyhotovení, v rámci téhož roku dle čísla pomůcky)

Název archivní pomůcky	Autor	Rok vyhotovení	Číslo pomůcky
Státní arbitráž pro hlavní město Prahu, 1950–1991 (Dílčí inventář)	Slunečko, Radek	1994	10
Městské sdružení advokátů v Praze, 1957–1990	Pátková, Hana – Ryba, Jan	1994	11
Notáři Praha, 1850–1951	Pátková, Hana – Kreuz, Petr	1996	9
Okresní soud exekuční Praha, 1926–1949	Slunečko, Radek	1997	109
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, 1855–1926	Ryba, Jan	1997	121
Okresní soud pro Staré Město a Josefov, 1850–1855	Ryba, Jan	1998	122
Okresní soud pro Malou Stranu a Hradčany, 1850–1855	Ryba, Jan	1998	123
Okresní soud pro Nové Město a Vyšehrad, 1850–1855	Ryba, Jan	1998	133
Okresní městský delegovaný soud civilní pro Staré Město, Josefov, Nové Město a Vyšehrad, 1855–1883	Ryba, Jan	2000	163
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Dolní Nové Město, 1896–1926 (Dílčí inventář 1994)	Ryba, Jan – Šustek, Vojtěch	(1994) 2002	8
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Horní Nové Město, 1884–1926	Ryba, Jan	2005	182
Okresní (městský delegovaný) soud civilní pro Staré Město a Josefov, 1884–1926	Ryba, Jan	2005	350
Okresní soud civilní pro Holešovice-Bubny, 1905–1928	Slunečko, Radek	2005	367
Okresní soud trestní (pro přestupky) Praha, 1855–1949	Ryba, Jan	2010	514
Soud pro zkoušení cen obuvi Praha, 1917–1919	Ryba, Jan	2010	515
Okresní soud Smíchov, 1850–1926	Ryba, Jan	2011	583
Okresní soud Vršovice, 1904–1928	Ryba, Jan	2016	582
Okresní soud Karlín, 1850–1928	Ryba, Jan	2016	5××

Okresní soud Královské Vinohrady, 1878–1928	Ryba, Jan	2017	5××
Okresní soud Žižkov, 1890–1928	Ryba, Jan	2017	5××
Okresní soud civilní pro vnitřní Prahu, 1926–1949 (Dílčí inventář 1996)	Ryba, Jan	(1996) 2017	101
Okresní soud civilní pro Prahu-západ, 1926–1949 (Dílčí inventář 1996)	Ryba, Jan	(1996) 2017	102
Okresní soud civilní pro Prahu-sever, 1929–1949 (Dílčí inventář 1996)	Veselka, Miroslav	(1996) 2017	103
Okresní soud civilní pro Prahu-jih, 1929–1949 (Dílčí inventář 1997)	Ryba, Jan	(1997) 2017	107
Okresní soud civilní pro Prahu-východ, 1929–1949 (Dílčí inventář 1997)	Ryba, Jan	(1997) 2017	108

Využití justičních fondů

Fondy justičních orgánů uložené v AMP jsou – vzdor částečné torzovitosti zachovaného materiálu v některých případech – jako celek významným pramenem pro poznání dějin pražského civilního i trestního soudnictví. Nadto jsou důležitým pramenem pro historickou demografii či výzkumy biografické a skýtají též řadu možností využití pro regionální dějiny politické, sociální a hospodářské, v neposlední řadě však i pro kulturněhistorický výzkum, např. k dějinám mentalit, či pro studium jazyka (zachycují nescetné množství přímých řečí příslušníků všech sociálních skupin v obou zemských jazycích).

Využívání fondů justičních orgánů je pochopitelně podmíněno jejich zpřístupněním. Zde platí, že fakticky jsou tyto fondy zpřístupněny lépe, než je možno vykazovat z hlediska naplnění formálních kritérií zpřístupnění archivních fondů. Je tomu tak zejména díky relativně dobře vedeným původním evidenčním pomůckám, dále pak díky zevrubným soupisům pořizovaným archiváři již při výběru archiválií.⁴³ Nezbytným předpokladem úspěšného badatelského využití zvláště velkých souborů dokumentů je pak osobní pomoc archivářů s orientací ve spisovém materiálu.

Možnosti využití vyplývají již ze samotného výše podaného rozboru fondů. Pokusíme se je nyní přiblížit se zvláštěm zřetelím na reálné využívání těchto fondů v praxi. To můžeme sledovat ve dvou základních zřetelích: využití badatelského a vědeckého a využití úředního.

V rovině badatelského a vědeckého využití *civilních agend* soudních fondů dominuje studium genealogické – především v pozůstalostních spisech, okrajově též ve spisech poručenských a opatrovnických. Jde též o jeden z pramenů biografii: každý člověk má svůj dědický spis. V tomto smyslu jsou pozůstalostní spisy nepostradatelné, byť často opomíjené. Současné se zde dají někdy využít i spisy ostatních civilních agend (poručenské, civilní spory), ale

⁴³ Kupř. jen seznam „suchých“ spisů Obvodních soudů pro Prahu 1–10 převzatých do AMP v rámci popovodňové záchranné akce (30. 4. 2004), zkompletovaný poté se všemi od té doby až ke dni 31. 12. 2016 převzatými, původně „zaplavenými“ dokumenty těchto agend, čítá celkem 207 stran soupisů podchycujících celkem 4878 kartonů (1645 kart. civilních a 3233 kart. trestních agend) = 610 bm spisů. Zatím nedotaženým do evidované archivní pomůcky, avšak sloužícím jako vítaná praktická pomůcka. (Před dotažením – nechceme-li vytvářet pouze pro forma pomůcku – je nutno vyřešit problém s evidencí spisů týkajících se „politických“ deliktů, které byly v průběhu soudních rehabilitací v devadesátých letech 20. století vyjmuty z původních spisových řad a priorovány k novým Rt spisům.)

i agendy trestní (přestupkové). Jako vzor komplexního využití justičních fondů coby prameny pro biografii můžeme uvést nedávno vydanou knihu Anny Militzové: Ani víru ani ctnosti člověk nepotřebuje ke své spáse. Příběh Jany Černé, Praha 2015, kde autorka využívá jak dědických spisů předků k objasnění rodinných poměrů (zvl. testamenty), tak poručenského spisu týkajícího se předmětu biografie (česká spisovatelka Jana Krejcarová-Černá, dcera novinářky Mileny Jesenské a architekta Jaromíra Krejcara), tak trestních spisů soudních a spisů prokuratury, tak opatrovnických spisů (duševně chorá), civilních sporů (zvl. rozvody) a konečně vlastní pozůstalostní spis Jany Černé.⁴⁴

Pozůstalostní a poručenské spisy mohou sloužit též jako zdroj velkých souborů dat pro historickou demografii a výzkum sociálních dějin. Na základě pozůstalostních spisů pražských okresních soudů vznikla kupř. databáze o počtu 1 062 žen zemřelých v letech 1852–1926, kterou zpracovala Naďa Machková Prajzová jako podklad pro svou dizertační práci, jejíž část použila ve své studii Profese služby v Praze na sklonku 19. a v prvních desetiletích 20. století. Služebná na trhu práce, Pražský sborník historicky (PSH) 39, 2011, s. 151–173.

Průběh po druhé světové válce pak slouží též spisy agendy Nc pražských okresních soudů civilních jako zdroj úředních dokladů i prameny ke studiu problematiky restitucí majetku zabaveného nacisty, v první řadě majetku židovského. Srovnej kupř. studii Jana Ryby o restituci uměleckých předmětů v závěrečném přehledu literatury. Dalším významným, badatelsky dosud jen málo využívaným, pramenem pro osudy několika tisíc obětí druhé světové války i poválečného období jsou spisy agendy M (prohlášení za mrtva) z let 1945–1948. V naprosté většině se jedná o oběti rasové perzekuce – většinou je ve spisu uvedeno jen číslo transportu, které představuje poslední informaci o osobě, občas se však objevují i svědectví spoluvězňů, výjimečně pak i korespondence (či její kopie) z ghett v Terezíně či Lodži, zcela výjimečně i odjinud. Vedle pražských Židů tvoří velkou skupinu prohlášení za mrtva Židů z Podkarpatské Rusi, často celých početných rodin, které nechával prohlásit některý z přeživších členů.

V rovině úředního využití civilních soudních agend, do něhož řadíme i vyhledávaní dokladů občany, dominuje zkoumání spisů týkajících se vlastní osoby – zejména spory o určení otcovství, spisy adopční, spisy týkající se prokazování doby důchodového pojištění, perzekuce v zaměstnání z politických důvodů apod. Dědické spisy jsou využívány pro potřeby dohledávání vlastnických vztahů k nemovitostem. Specifickým případem je dohledávání hrobek – případy, kdy se při dědickém řízení zapomene na hrobku, jsou velmi časté a mnohdy je třeba dohledávat několik generací zpátky, až do devatenáctého století.

V rovině badatelského a vědeckého využití *trestních agend* soudních fondů jsou starší přestupkové spisy pražských a předměstských okresních soudů cenným pramenem k sociálním dějinám, využívaným především k výzkumu života nižších a marginálních vrstev pražského obyvatelstva. Srovnej kupř. studie Pešek, Jiří – Šaman, David: Chudina vinohradského okresu v letech 1885–1913, PSH 20, 1987, s. 62–96, či ještě starší práce Pešek, Jiří: Chudina z Benešovska a Sedlčanska mezi nejnižšími vrstvami proletariátu Královských Vinohrad na přelomu 19. a 20. století, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 23, 1982, s. 273–308. Dále též výsledky výzkumu pouličních nevěstek města Královských Vinohrad na počátku 20. století od téhož autora, citované v závěrečném přehledu literatury.

Jako příklad využití prvoinstančních soudních trestních spisů z doby poúnorové může sloužit analytická studie autora těchto řádků: Komunistická justice a její oběti ve spisech Okresního soudu trestního v Praze 1949–1951, PSH 27, 1994, s. 145–175, založená na vytěžení cca 2400 trestních spisů, týkajících se „politických“ deliktů a více než 3300 rejstříkových záznamů, týkajících se zatýkačem stíhaných emigrantů.

⁴⁴ Vlastní pozůstalostní spis Jany Černé, podobně jako část opatrovnických spisů, je dosud uložen na Centrální spisovně Městského soudu v Praze.

V posledních letech dominuje především studium trestních spisů pražských obvodních soudů ze šedesátých a sedmdesátých let 20. století, převzatých již jako archiválie do AMP. Jedná se zejména o témata protestů při prvním a druhém výročí okupace Československa, tj. v srpnu 1969 a 1970, (odborný výzkum Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR [ÚDV], stírající rozdíl mezi využitím úředním a badatelským a mapující i události méně známé), kriminality mládeže v období tzv. normalizace (Collegium Carolinum), závažné kriminality žen v období komunismu, valutových spekulací a tzv. veksláků, jakož i nočního života v normalizační Praze. Trestní spisy jsou využívány také k odbornému studiu některých osobností (např. Karel Koecher, Miroslav Lidák) či jednotlivých konkrétních případů (např. případ tzv. vyšehradských jezdců). Deponované rehabilitační spisy Rt z počátku devadesátých let 20. století prozatím k vědeckému bádání či odbornému studiu poskytovány být nemohou, neboť jejich zpřístupnění k odbornému či vědeckému studiu je vázáno na souhlas původce, resp. podmíněno uplynutím skartačních lhůt.

Zájem publicistů, filmařů apod., ale též řady „amatérských“ badatelů se soustřeďuje hlavně na případy vražd (kupř. Olga Hepnarová). Zde je třeba při předkládání archiválií, resp. jejich digitálních kopií, k nahlížení pečlivě zohledňovat problematiku citlivých osobních údajů žijících osob – v daném případě zejm. svědků.⁴⁵

V rovině úřední jsou písemnosti trestních soudních agend z období komunistického režimu od počátku devadesátých let 20. století do současnosti masově využívány jako zdroj k agendě soudních i mimosoudních rehabilitací, restitucí, odškodňování a odčínování křivd. Aktuálně především jako podklady pro Ministerstvo obrany ČR v rámci řízení podle zákona z 31. 8. 2011 č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu. Pravidelně jsou trestní spisy využívány také již zmíněným ÚDV. Relativně mladší trestní spisy (zejména ze sedmdesátých let) jsou často využívány také jednotlivými soudy pro jejich rutinní agendy, zejména řízení o zaházení odsouzení. Stejným způsobem a týmiž institucemi jsou využívány také spisy Rt Obvodních soudů pro Prahu 1–10, které jsou uloženy AMP jako depozitum.

Jako doplňující zdroj informací k pramenům ze soudních fondů slouží fondy *pražských prokuratur*, což platí zejména pro jejich úřední využití. Písemnosti prokuratury jsou však mnohdy též pramenem zcela unikátním, zejména v případech, které prokuratura vyšetřovala či dozorovala, ale už je nepostupovala k soudnímu stíhání. Jde kupř. o sebevraždy, ale také o všechna další úmrtí bez cizího zavinění. Písemnosti trestní agendy prokuratury jsou zvláště důležité při historickém výzkumu příběhů osob, které uprchly do exilu,⁴⁶ či historických událostí, jako je např. sovětská vojenská invaze do Československa v srpnu 1968. Spisy pražských prokuratur jsou zde jedinečné v tom, že zachycují tehdejší dění v Praze, zejména kriminální delikty příslušníků okupačních vojsk, které nebyly nikdy soudně projednávány. Tyto spisy jsou aktuálně předmětem odborného výzkumu, který provádí ÚDV. Zajímavým pramenem k výzkumu politické perzekuce jsou i žádosti, podávané rodinnými příslušníky politických vězňů, o podmíněčné propuštění vězňených příbuzných a vyjádření prokuratury k těmto žádostem. V netrestní agendě pražských prokuratur najdeme také

⁴⁵ Soudní spis Olgy Hepnarové patří mezi ty spisy zaplavené na půdě Centrální spisovny Městského soudu v Praze při povodni r. 2002, které byly následně, po převzetí do AMP, zdigitalizovány z důvodu fyzické ochrany poškozené písemnosti, a jsou tudíž předkládány k nahlížení v digitální podobě – ovšem zatím pouze v badatelné AMP, tj. zaregistrovaným badatelům, nikoliv způsobem umožňujícím dálkový přístup. Digitalizace fyzicky poškozených spisů a rejstříků z justičních fondů je v AMP prováděna průběžně, avšak nutně pouze výběrově.

⁴⁶ Tyto osoby nebyly většinou souzeny, neboť zahájené trestní stíhání bylo obvykle přerušeno až do dopadení (aby tak byl zastaven běh promlčecí lhůty). Kromě toho bylo automaticky vydáváno předběžné usnesení o zajištění jejich majetku. Tyto úkony trestního řízení proti emigrantům přešly dnem 1. 8. 1950 (počátek účinnosti nového trestního řádu) do kompetence prokuratury.

prameny k ojedinělým pokusům obyvatel domáhat se spravedlnosti v případě mimosoudní perzekuce, jako je např. ztráta zaměstnání z politických důvodů.

Unikátním, badatelsky žel dosud nevyužitým pramenem, je téměř 900 kartonů tiskové agendy Okresní prokuratury v Praze z let 1949–1951. Spisy obsahují neuvěřitelně široké spektrum zahraničních tiskovin ve všech možných jazycích. Jsou v nich vyznačeny politicky závadné části textu, na jejichž základě prokuratura rozhodla o zabavení daného výtisku.

Fondy pražských prokuratur jako celek na své náležitě využití badatelskou veřejností, podmíněné ovšem přechozím důkladným archivním zpracováním fondů, teprve čekají.

Totéž platí i pro písemnosti *Komise pro zařazování osob do táborů nucené práce č. 1* se sídlem v Praze. Ty byly ovšem během své archivní historie již dvakrát důležitým úředním zdrojem pro provádění rehabilitačního řízení. Poprvé na základě zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, který zrušil též všechna rozhodnutí o zařazení do TNP, „ledaže by už předchozí potrestání jasně ukazovala, že šlo o osobu práce se štitíci nebo nebezpečnou cizímu majetku“. Podruhé na základě zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, který zrušil tato rozhodnutí, „ledaže by už předchozí potrestání jasně ukazovala, že šlo o osobu soustavně páchající majetkovou trestnou činnost“, a stanovil peněžní náhradu za dobu strávenou v TNP v rozsahu obdobném jako u rehabilitace soudní.

Naproti tomu spisy „malého dekretu“ slouží vedle úřední potřeby (historicky zejména nahlížení bezpečnostních orgánů) též badatelům. Ti se zaměřují především na zkoumání osudů významných osobností z oblasti vědy a kultury, „evergreenem“ je pak zájem o filmové a divadelní herce, režiséry, scénáristy atp., kteří se za protektorátu – domněle či skutečně – kolaboraci provinili proti národní cti. Badatelé, pokud nepřicházejí s názorem již dopředu jasně daným, při studiu spisů „malého dekretu“ a vyhodnocování jejich obsahu mnohdy vyložené tápou. Podobně jako kdysi trestní komise při nelehkém posuzování, zda byla naplněna dosti vágně formulovaná skutková podstata provinění. Ani detailní prostudování spisového materiálu nám totiž začasné neumožňuje zaujmout jednoznačné stanovisko k danému případu.

Příkladem hromadného využití fondu „malého dekretu“ při výzkumu založeném na konkrétně definovaném typu deliktu může být studie Jana Ryby o antisemitských deliktech ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, založená na vyhledání a vytěžení spisů přibližně jednoho tisíce osob, uvedená v závěrečném přehledu literatury.

Konečně písemnosti pražských veřejných *notářů* slouží takřka výhradně pro úřední potřebu, zejména soudů a notářů současných, ale i dalších orgánů státní správy a obecní samosprávy. V neposlední řadě pak pro občany, pro něž jsou zápisy v notářských rejstřících a dochované spisy začasné jedinou nadějí na dohledání nějakého právně relevantního dokladu z minulosti – kupř. trhové (kupní) smlouvy sepsané u notáře, která se nedochovala ve sbírce listin k pozemkovým knihám.

Přehled publikovaných textů vztahujících se k justičním fondům v AMP, resp. na těchto fondech výhradně založených

Jelínek, Tomáš: Organizace pražského soudnictví v druhé polovině 19. století na úrovni okresních soudů, seminární práce na Katedře PVH FF UK, Praha 1983, rkp. (Knihovna AMP, sign. 1 C 1243 427/2017).

Kostlán, Antonín: Z pozůstalosti sochaře Jana Štursy. Documenta Pragensia 1, 1980, s. 43–76.

Kuděla, Jan: Prozaický konec aféry plukovníka Redla (1913–2013). Nová fakta k aféře plukovníka Alfreda Redla na základě dosud nevyužitých či neznámých archivních dokumentů. Pražský sborník historický 41, 2013, s. 235–361.

- Kuděla, Jiří: Společenskovědní literatura v knihovně Jana Evangelisty Purkyně. (K 200. výročí jeho narození). *Documenta Pragensia* 8, 1988, s. 69–145.
- Ledvinka, Václav: Pozůstalostní spis Karla Čapka. *Documenta Pragensia* 15, 1997, s. 359–479.
- Nořížová, Blanka: Dědictví po Viktoru Dykovi. *Documenta Pragensia* 2, 1981, s. 125–143.
- Pešek, Jiří: Nad soudní pozůstalostí Václava Brožíka. *Documenta Pragensia* 3, 1983, s. 253–277.
- Pešek, Jiří: Nekoncesované pouliční nevěstky města Královských Vinohrad na počátku 20. století. *Documenta Pragensia* 16, 1998, s. 129–132.
- Pešek, Jiří: Poslední kapitola z dějin rittersbergerovských sbírek. (Nad pozůstalostním spisem Jindřišky Slavínské z Rittersbergů). *Documenta Pragensia* 5/2, 1985, s. 294–321.
- Pešek, Jiří: Spisy okresních soudů období 1850–1918 jako pramen výzkumu života nižších vrstev pražského obyvatelstva. *Český lid* 73/1, 1986, s. 11–17.
- Pešek, Jiří: Z pařížského ateliéru Antonína Chittussiho. *Documenta Pragensia* 2, 1981, s. 83–105.
- Prošek, Jan: Soudní spisy o pozůstalosti Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka. *Documenta Pragensia* 3, 1983, s. 278–290.
- Ryba, Jan: Antisemitské delikty ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy (výsledky výzkumu). In: *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v českých zemích v letech 1945–1948 a v některých zemích střední Evropy (Sborník příspěvků)*. Praha – Opava 2002, s. 136–179.
- Ryba, Jan: Restituce uměleckých předmětů podle zákona č. 128/46 Sb. ve spisech pražských soudů. Budoucnost ztraceného kulturního dědictví. In: *Dokumentace identifikace a restituce kulturních statků obětí II. světové války. Příspěvky z mezinárodní vědecké konference v Českém Krumlově (22.–24. 11. 2005)*. Praha 2007, s. 296–307.
- Ryba, Jan: Retribuční problematika ve spisech Okresního soudu trestního v Praze. *Pražský sborník historický* 37, 2009, s. 325–335.
- Slunečko, Radek: Stopa „Dlouhého lovce“ v justičních fondech Archivu hl. m. Prahy, závěrečná práce v rámci rekvalifikačního kurzu celoživotního vzdělávání Archivní kurz, Praha 2014, rkp. (Knihovna AMP, sign. F 9276 426/2017).
- Svatoš, Martin: Pozůstalostní spis Franze Kafky. *Documenta Pragensia* 15, 1997, s. 301–338.
- Šolle, Václav: Pracovní spory dělnictva v agendě živnostenského soudu v Praze. In: *K vývoji právního postavení dělnické třídy za kapitalismu. (Sborník příspěvků z mezinárodní konference PF UK ve dnech 24.–27. 5. 1982)*. Praha 1984, s. 93–108.
- Veselka, Miroslav: Komunistická justice a její oběti ve spisech Okresního soudu trestního v Praze 1949–1951. *Pražský sborník historický* 27, 1994, s. 145–175.
- Veselka, Miroslav: Všední dny komunistické justice v Praze doby pouťorové. *Dějiny a současnost* 15/1, 1993, s. 30–33.

Závěrem

Využití justičních fondů v AMP, o němž bylo pojednáno výše, je do značné míry podmíněno úrovní jejich zpracování. K usnadnění, resp. umožnění badatelského výzkumu se přihlíží při archivním zpřístupňování fondů, počínaje výběrem archiválií ve skartačním řízení, či při provádění vnitřní skartace v rámci pořádání. Vedle tradičního výběru archiválií dle stanovených kritérií je používána (v rámci možností daných stupněm dochovanosti spisového materiálu) např. metoda ponechávání vybraných intaktních „ročníků-vzorků“; zásadně se (žel teprve od počátku devadesátých let 20. století) neskartují spisy pozůstalostní, apod.

Se systematickým zpracováním, tj. (do)uspořádáním a inventarizováním fondů justičních orgánů bylo započato roku 1994 a je v něm kontinuálně pokračováno až do současnosti. Zinventarizovány jsou, resp. ke dni publikování této práce budou, všechny fondy praž-

ských okresních soudů z celého období let 1850–1949. Spolu s nimi i fondy Notáři Praha (1850–1951), Státní arbitráž pro hlavní město Prahu (1950–1991) a Městské sdružení advokátů v Praze (1957–1990). Všechny ostatní fondy oddělení, tj. zejména fondy pražských soudů a prokuratur z období od 1. 2. 1949 („zlidovění soudnictví“) budou zpřístupňovány již dle nových Základních pravidel pro zpracování archiválií.

Vedle hodnoty historického pramene si ovšem písemnosti této skupiny fondů dlouhodobě uchovávají i význam úředních dokladů, dosvědčujících právní poměry v minulosti. A to jak pro občany hlavního města, tak pro instituce, zejména soudy a úřady zabývající se problematikou rehabilitací, restitucí a odškodňování. Mladší spisy (zvláště z let šedesátých a sedmdesátých 20. století) slouží i k rutinní agendě soudů a dalších státních orgánů, civilní soudní spisy (zejména dědické z období před rokem 1955) pak též notářům.

Tzv. „druhý věk“, či „meziarchivní fáze“ života převážné části dokumentů v těchto fondech obsažených, kdy míra praktického využití [teprve postupně] klesá ve prospěch paralelního využívání jakožto historického pramene,⁴⁷ svou délkou výrazně přesahuje „věk první“, tj. fázi administrativní, danou délkou skartačních lhůt. K tomu je třeba rovněž přihlížet při provádění výběru archiválií ve skartačním řízení. Nota bene za situace, kdy jsou skartační lhůty uvedené ve skartačních řádech, jak ukazuje praxe, spíše podhodnocené. Je tudíž nutno zachovat ostražitost vůči různým podnětům směřujícím – ve snaze odlehčit přeplněným spisovně původců – k dalšímu zkracování skartačních lhůt, k vydávání trvalých skartačních souhlasů, či dokonce k představě, že by soudy mohly podávat skartační návrhy častěji než jedenkrát ročně [sic!].⁴⁸ Zejména poslední jmenovaný nápad je naprosto odtržen od reality spisové služby a skartačního řízení u justičních původců, jmenovitě pražských. Předarchivní péči u těchto původců – vyznačujících se výrazným nárůstem tradičních agend již v období před listopadem 1989 (!) a vznikem nových po něm – nepochybně bude nutno do určité míry zracionalizovat, avšak to je již téma přesahující rámec tohoto příspěvku.

* * *

Na samý závěr mi dovolu – na doklad jak v úvodu zmíněného historického „stýkání se a potýkání“ AMP se státními soudy, tak bohatství a pestrosti pramenů obsažených v fondech těchto soudů – citovat ze spisu Okresního soudu v Karlíně, sp. zn. Praes. 216/22/1900. Tento spis byl založen ve věci „protizákonného přenešení knihy městské zápisné (*Jurisdiction Porzic, 1571*) od tohoto soudu do městského archivu v Praze“ [sic!]. K podání vysvětlení byl soudem v červenci roku 1900 předvolán JUDr. Josef Teige, adjunkt městského archivu v Praze, který skutečně – a zřejmě bez vědomí svého nadřízeného, městského archiváře JUDr. Jaromíra Čelakovského – stál za „protizákonným“ přenesením uvedené knihy do AMP. Aniž bychom zde mohli podrobněji rozvést tento pozoruhodný případ, svědčící o archivářském zápalu a neohroženosti našich předchůdců, konstatujme alespoň, že JUDr. Teige svým počínáním s předstihem jednoho a půl roku předjímal situaci, která byla plně legalizována roku 1900 zvláštním výnosem c. k. ministerstva spravedlnosti ze dne 16. 5. 1900, č. 6858. Na jeho základě bylo Okresním soudem v Karlíně do AMP předáno 78 starých pražských pozemkových knih z období let 1522–1797. Ve spisu je založen úřední opis protokolu z 11. 7. 1900, v němž se za seznamem předávaných knih nachází místopřísežné prohlášení městské rady, podepsané starostou král. hl. m. Prahy dr. Srbem a dvěma radními, jímž se tato zavazuje, že: „*tyto knihy pozemkové budou stále v ohnivzdorné místnosti uschovány, že budou soudům*

⁴⁷ Viz definici in Wanner, Michal a kol.: Základní pravidla pro zpracování archiválií. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha 2015, s. 17.

⁴⁸ Diskuse k problematice spisových značek pro vydání trvalých skartačních souhlasů pro soudy a stanovení intervalu skartačního řízení byla na programu jarní porady metodiků spisové služby a předarchivní péče konané ve dnech 28. a 29. 4. 2016 v Hotelu Solenice, které se autor těchto řádků – ac pouhý praktik – zúčastnil.

*na každé jich požádání zaslány, že i ostatním úřadům a stranám budou dosavadním způsobem přístupnými učiněny, a že v případě tom, že by městský archiv zrušen byl aneb že by jeho spisy jinému ústavu odevzdány býti měly, budou tyto pozemkové knihy praesidii ck. vrchního zemského soudu pro království České k dalšímu opatření vydány.*⁴⁹ Po sto sedmnácti letech lze konstatovat, že jak obec pražská, tak její archiv tento závazek dodržely, podobně jako veškeré další závazky a pravidla související s péčí o dokumenty přebírané od pražských státních soudů. AMP zrušen nebyl, ani nemusel odevzdat své spisy jinému ústavu, a lze jen doufat, že tomu tak bude v zájmu věci samé i nadále.⁵⁰

⁴⁹ AMP, fond Okresní soud Karlín, 1850–1928, sp. zn. Praes. 216/22/1900.

⁵⁰ Za konzultace poskytnuté při psaní tohoto textu děkuji kolegům z oddělení fondů státních orgánů AMP: Janu Rybovi, Petru Kreuzovi, Vojtěchu Šustkovi a Radku Slunečkovi. Zvláště pak děkuji kolegyni Janě Konvičné, bez jejíhož podnětu by tento příspěvek možná vůbec nevznikl.